

Vækstteam for fødevarer
ANBEFALINGER
April 2013

Indholdsfortegnelse

Forord	3
1. Fødevareklyngen: Styrker og potentialer	4
2. Vækstteamets vision	8
3. Overblik over vækstteamets anbefalinger	10
I. En bæredygtig og ressourceeffektiv fødevareproduktion i vækst.....	11
II. Løsningsorienteret regulering og kontrol.....	17
III. Vækstorienteret fødevareforskning og -udvikling	22
IV. Talent og dynamik i fødevaresektoren	27
V. Fokuseret og strategisk eksportindsats.....	35
Vækstteam for fødevarer	37

Forord

Danmark har en meget stærk og globalt orienteret fødevarersektor. I 2012 udgjorde eksporten 148 mia. kr., hvilket er næsten en fjerdedel af den samlede danske vareeksport. Fødevarersektoren har dermed stor betydning for det danske samfund. Denne position bygger på en lang tradition for samarbejde dels mellem erhverv og myndigheder, dels mellem virksomheder på tværs af hele værdikæden fra det primære jordbrug og fiskeri til forarbejdningsvirksomheder og producenter af ingredienser, teknologi og udstyr. Fødevarersektoren er en vigtig del af et Danmark som produktionsland – hvor både service, viden og produktion spiller sammen.

Verden forandres i disse år med stor hast. Skiftende konjunkturer stiller nye krav til de danske virksomheder, men giver også nye muligheder. Den stigende befolkningstilvækst og velstandsstigning giver en øget efterspørgsel efter de produkter og løsninger, som vi i Danmark kan levere - sunde og bæredygtigt producerede kvalitetsfødevarer samt teknologiske løsninger til en ressourceeffektiv fødevarerproduktion. De muligheder skal vi udnytte. Forståelse for de danske og internationale forbrugeres ønsker og behov er derfor nødvendigt for den fortsatte udvikling.

Den globale konkurrence bliver dog stadig hårdere, og der er brug for en offensiv indsats, hvis Danmark skal have del i de globale vækstmuligheder. Det er derfor afgørende, at vi i de kommende år styrker og videreudvikler fødevarersektoren for at skabe øget vækst og beskæftigelse. Danmark skal fortsat være et attraktivt sted at drive fødevareraktivitet.

Derfor er Vækstteam for fødevarer blevet bedt om at gennemføre et serviceeftersyn af de vilkår, erhvervet arbejder under, og identificere nye muligheder for vækst. Vækstteamet fremlægger 13 anbefalinger til, hvordan fødevarersektoren kan fremtidssikres til gavn for det danske samfund. Det er anbefalinger, som vækstteamet vurderer, kan gennemføres, og som vil medvirke til, at fødevarersektoren står bedre rustet til at skabe vækst og arbejdspladser i Danmark.

Den danske fødevarersektor er et eksportorienteret erhverv. I formuleringen af anbefalingerne har det derfor været en præmis for vækstteamet, at det er afgørende for sektorens fremtidige vækstmuligheder, at danske virksomheder gør det godt på de internationale markeder. Vækstteamet har ligeledes lagt vægt på, at anbefalingerne skal have en vækst- og beskæftigelseseffekt i Danmark.

Vækstteamet ser det som afgørende, at der er gode og stabile generelle rammevilkår for at drive erhvervsaktivitet i Danmark. Det er vigtigt, at der fortsat er fokus på det samlede skatte- og afgiftstryk, og at lønomkostningerne holdes i ro. Det har dog ikke været vækstteamets opgave at komme med anbefalinger om generelle rammevilkår for dansk erhvervsliv, men at udarbejde konkrete anbefalinger til initiativer, som kan styrke vækstvilkårene inden for fødevarersektoren. Effekten af de foreslåede anbefalinger afhænger dog også af en fortsat styrkelse af de generelle rammevilkår.

Vækstteamet har set på et bredt felt af mulige initiativer, men har prioriteret heriblandt. Derfor er det ikke alle problematikker, der er blevet behandlet, og anbefalingerne dækker ikke alle områder.

Peder Tuborgh

Formand for Vækstteam for fødevarer

1. Fødevarerklngen: Styrker og potentialer

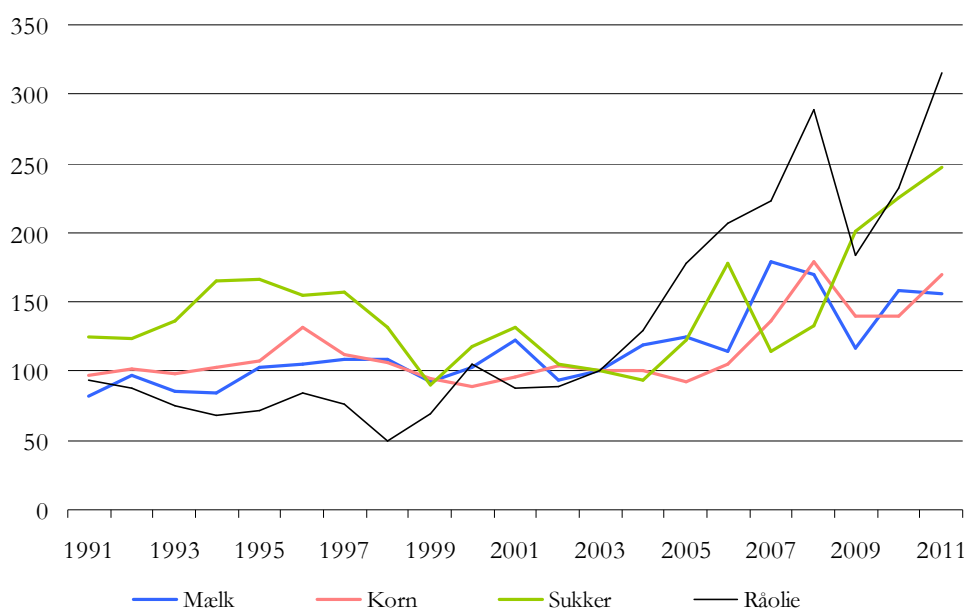
Globale forandringer

Verden har behov for en stigende og mere differentieret fødevarerproduktion som direkte følge af den globale befolkningstilvækst og velstandsstigning. Verdens befolkning forventes at stige fra de nuværende 7 milliarder mennesker til 9 milliarder i 2050. Samtidig løftes milliarder af mennesker ud af fattigdom, hvorved den globale middelklasse forventes at stige fra knap 2 milliarder til næsten 5 milliarder allerede i 2030.

Med velstand følger også et større forbrug af fødevarer og større krav til kvalitet. Efterspørgslen efter fødevarer, foder og plantemateriale forventes således at stige med 70 pct. frem mod 2050¹. Befolkningstilvæksten og dermed behovet for flere fødevarer vil hovedsageligt gøre sig gældende i Asien og Afrika. Asien skønnes alene at ville stå for over 80 pct. af den globale stigning, både når det drejer sig om den voksende middelklasse og stigningen i forbruget.

Befolkningstilvæksten og dermed det voksende behov for flere fødevarer er med til at lægge et stort pres på verdens knappe naturressourcer, som rent vand, dyrkbar jord, fiskebestande og fossile energikilder. Denne udvikling afspejler sig i stigende og mere ustabile fødevarer- og energipriser, jf. figur 1.

Figur 1. Verdensmarkedspriser for mælke-, korn- og sukkerprodukter samt råolie (indeks 2003=100)

Kilde: FAO 2012 og BP world energy statistical review 2012

Udviklingen har tvunget fødevarerproducenterne til at effektivisere produktionen ved at nedbringe forbruget af fx vand og energi, og samtidig er der skabt et marked for teknologier og løsninger, der kan øge ressourceeffektiviteten.

¹ Meddelelse fra EU Kommissionen, Roadmap to a Resource Efficient Europe, COM(2011)571 final, 5. september 2011.

Den globale interesse for at udnytte vedvarende energiformer har desuden skabt store forventninger til den fremtidige efterspørgsel efter biobaseret energi. Det samme gælder brugen af fødevarer, herunder rest- og biprodukter fra fødevarerproduktionen, til nye biobaserede løsninger.

I den industrialiserede verden er der sket en stigning i livsstilsrelaterede sygdomme, fx fedme og diabetes, i takt med at befolkningen er blevet rigere og lever længere. Denne udvikling kan på sigt medføre en øget efterspørgsel efter en sundere og mere ernæringsrigtig kost.

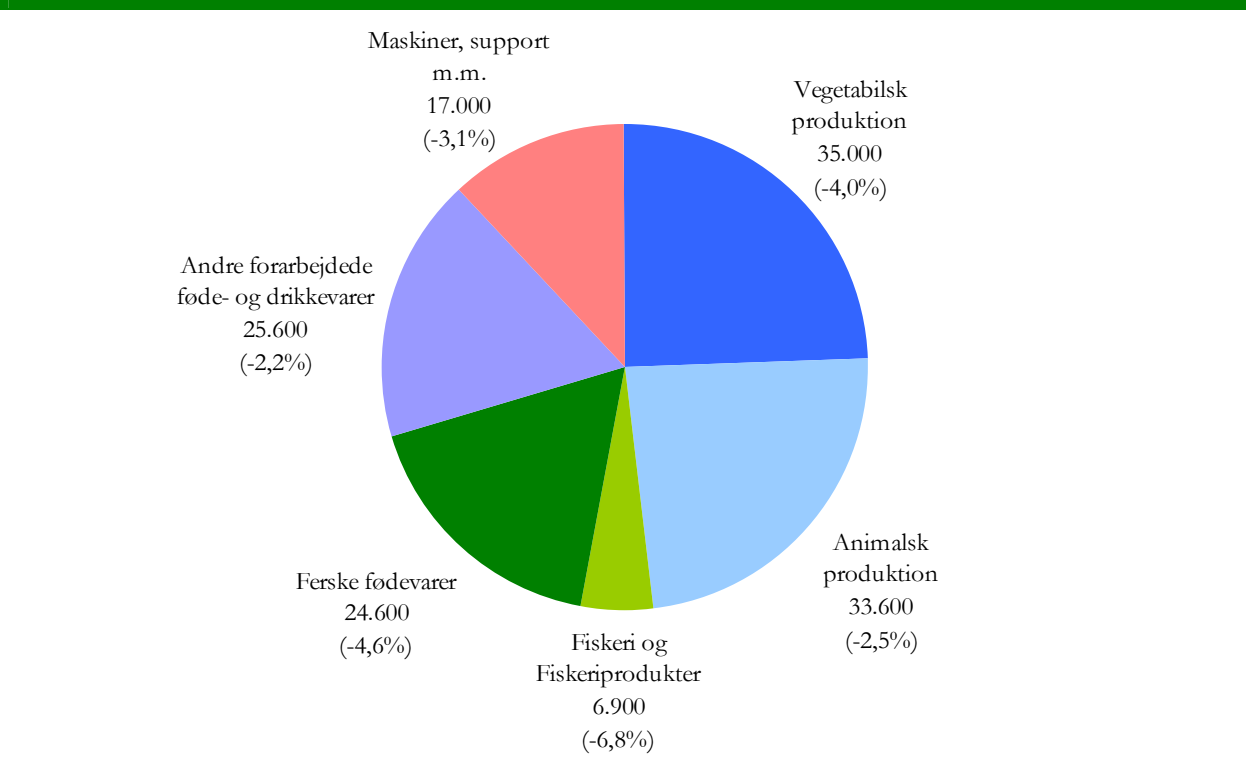
Danske styrker og potentialer på de fremtidige markeder

Den danske fødevarerkllynge er den tredje største i verden målt på beskæftigelse² og havde i 2010 knap 143.000 fuldtidsbeskæftigede, hvilket svarer til ca. 9 pct. af den private beskæftigelse i Danmark. Fødevarersektoren beskæftiger både ufaglært og faglært arbejdskraft samt medarbejdere med videregående uddannelser, hvoraf en stor andel er beskæftiget i udkantskommuner.

Fødevarersektoren består af virksomheder inden for både produktion og forarbejdning af fødevarer, ingredienser, teknologi m.m. Sektoren er relativt domineret af et mindre antal store og globale virksomheder, bl.a. mejerier, slagterier, bryggerier og enzym/ingrediensvirksomheder med meget store markedspositioner og herudover et stort antal små og mellemstore fødevarervirksomheder.

Beskæftigelsen i fødevarersektoren er trods sektorens position på de internationale markeder samlet set faldet, jf. figur 2. Tilbagegangen i beskæftigelsen kan bl.a. tilskrives en højere produktivitet i erhvervet, men den økonomiske krise har også ramt erhvervet i de seneste år.

Figur 2. Beskæftigelse i fødevarersektorens hovedområder 2010 samt gennemsnitlig årlig udvikling i beskæftigelsen 2004-2010

Note: Engrosandel er også medregnet.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

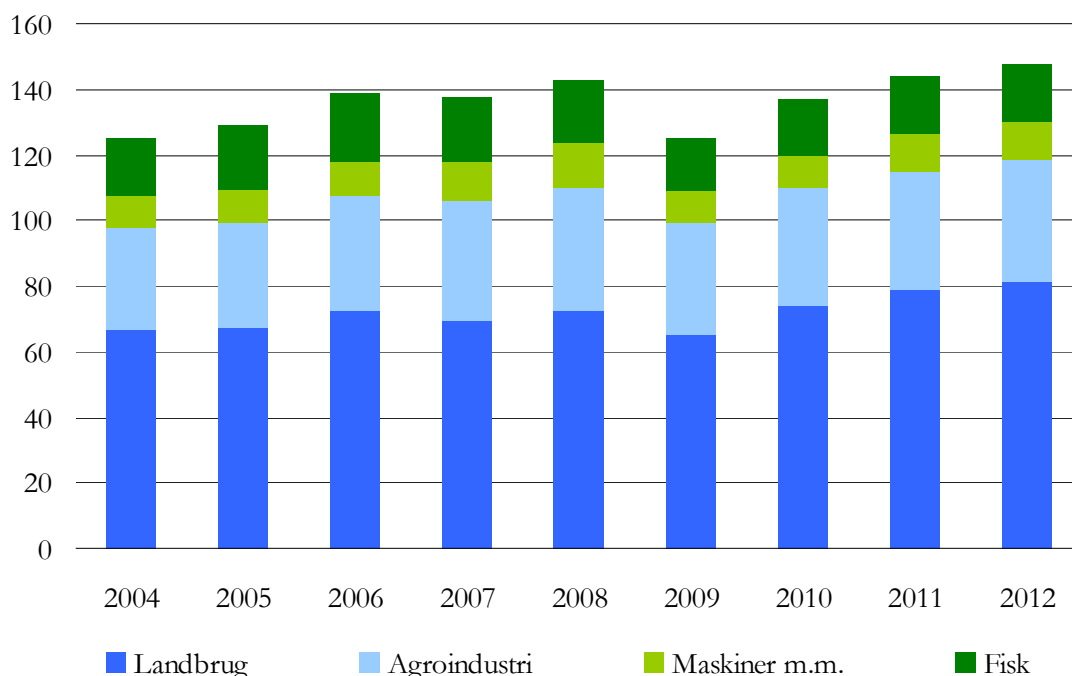
² Set i forhold til andre regioner i verden udgør den tætte samlokalisering af fødevarerhverv i Danmark den tredje største fødevarerkllynge i verden (FORA 2010).

Den danske fødevareklynge har i mange år været kendetegnet ved evnen til at producere fødevarer af en ensartet høj kvalitet med høj fødevaresikkerhed og sporbarhed. Desuden er Danmark kendt for at have et enestående veterinært beredskab og en stærk integration og koordination mellem de forskellige aktører i kæden fra jord/hav til bord.

Disse egenskaber har gjort Danmark til en stor fødevareeksportør, som er repræsenteret på over 150 forskellige udenlandske markeder. Hele to tredjedele af fødevareproduktionen går til eksport, hvilket er højt i forhold til de andre OECD-lande³. I 2012 udgjorde fødevareklyngens eksport samlet set ca. 148 mia. kr. Det svarer til 24 pct. af den samlede danske vareeksport.

Halvdelen af fødevareeksporten består af landbrugsvarer, bl.a. kød, korn, mælk, ost og skind. En fjerdedel udgøres af agroindustrielle levnedsmidler, hovedsageligt forarbejdede fødevarer, bl.a. øl, chokolade, fedtstoffer og enzymer. Den sidste fjerdedel fordeler sig på eksport af fisk og fiskeriprodukter samt maskiner mv. til anvendelse i agroindustrien, jf. figur 3.

Figur 3. Dansk landbrugs- og fødevareeksport (mia. kr.) 2004-2012

Note: Angivet i inflationskorrigerede 2012-priser.

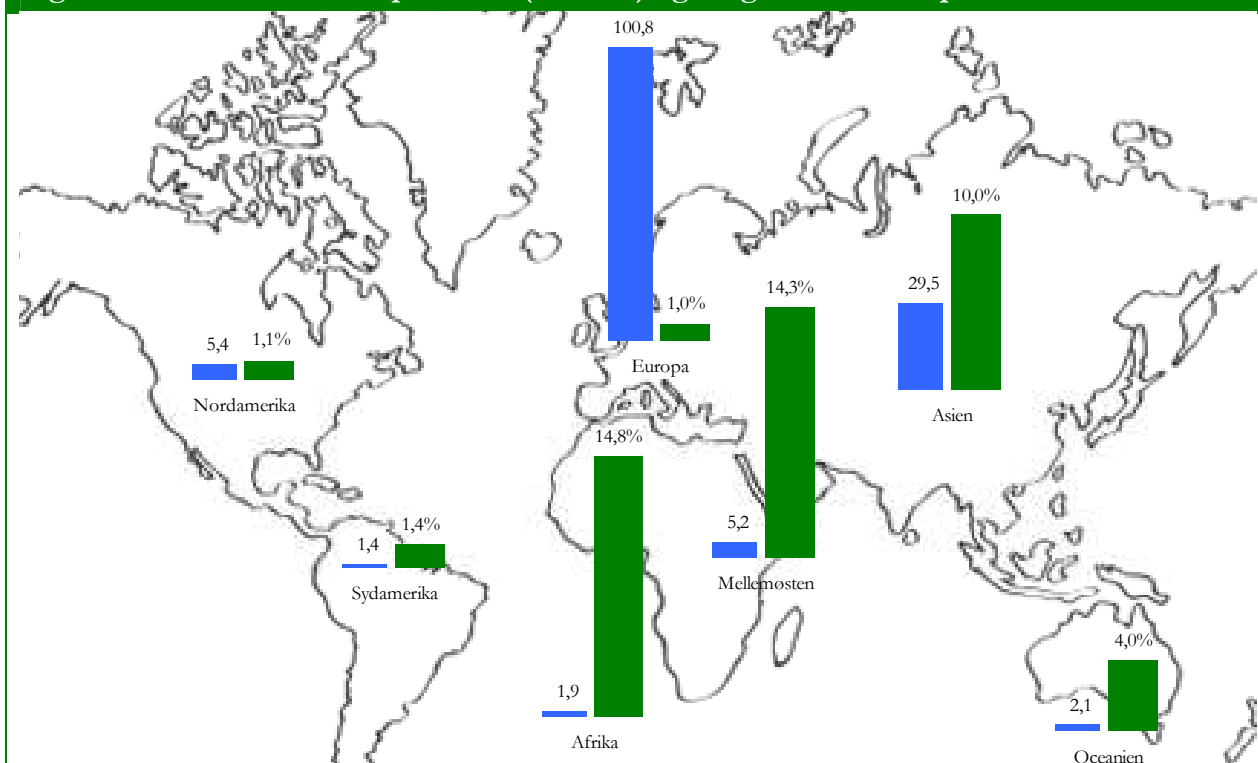
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Fødevareeksporten er steget fra lidt mere end 120 mia. kr. i 2004 til 148 mia. kr. i 2012, når der er korrigeret for prisudviklingen, jf. figur 3. Det svarer til en stigning på 18 pct. Fødevaresektorens andel af den samlede danske vareeksport har været nogenlunde konstant i perioden.

Fødevareeksporten til de nye vækstmarkeder i Asien, Afrika og Mellemøsten er over de seneste tre år øget markant, jf. figur 4. I Asien aftager Kina over halvdelen af den danske fødevareeksport. Det giver Danmark en god basis for at drage nytte af de kommende års voksende efterspørgsel på vækstmarkederne. Dog er de europæiske nærmarkeder fortsat store og vigtige markeder for Danmark. Det gælder især Tyskland, Storbritannien og Sverige.

³ Egne beregninger på OECD International Trade by Commodity Statistics, 2009.

Figur 4. Dansk fødevarereksport 2012 (mia. kr.) og årlig vækst i faste priser 2008-2012

Note: Væksten er angivet i inflationskorrigerede 2012-priser.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Den danske fødevarerektor har længe været i gang med en grøn omstilling for at kunne producere mere med færre ressourcer og mindre miljøbelastning. Det høje niveau for ressourceeffektivitet herhjemme giver et godt udgangspunkt for at positionere sig i forhold til udlandets efterspørgsel efter ressourceeffektive, bæredygtige produktionsløsninger og fødevarerprodukter.

Danske virksomheder er globalt førende i forhold til at producere og udvikle ingredienser, enzymer og kulturer, som indgår i fødevarer, foder og andre biobaserede produkter. En stigende efterspørgsel efter sunde fødevarer vil udgøre et stort eksportpotentiale for danske virksomheder, som også kan eksportere ny viden og knowhow inden for sundhed, kost og ernæring mv.

Både nationalt og på flere eksportmarkeder er der en voksende efterspørgsel efter produkter af høj kvalitet, hvilket bl.a. afspejles i den internationale efterspørgsel efter økologi, som har medført mere end en tredobling af dansk økologiekспорт siden 2006. Den økologiske eksport udgør dog stadig kun en meget lille del af den samlede danske fødevarereksport⁴.

De fremtidige muligheder for dansk fødevarereksport afhænger også af den internationale konkurrencesituation. Den danske fødevarerektor står samlet set stærkt i forhold til udlandet, men udenlandske fødevarerkonkurrenter er ligesom danske inde i en betydelig konsolideringsproces som følge af den stigende globale konkurrence. Udviklingen i produktiviteten i erhvervet har dog de seneste ti år ikke kunnet følge med udviklingen i de lande, som Danmark normalt konkurrerer med. Det har sammen med et stigende produktionsomkostningsniveau resulteret i, at den danske fødevarerektor har mistet konkurrenceevne⁵. De nye markeder, det stigende globale behov for ressourceeffektivitet og den internationale konkurrencesituation gør, at der er behov for nytænkning, hvis danske fødevarer virksomheder skal have del i de nye vækstmuligheder.

⁴ I 2012 rundede den økologiske eksport 1 mia.kr., og den forventes fortsat at vokse.

⁵ Fødevarerøkonomi Institut, 2011, Rammevilkårsanalyse af dansk landbrug og fødevarerindustri – baseret på international benchmarking.

2. Vækstteamets vision

Danske fødevarer virksomheder har internationale styrker og potentialer, som beskrevet i forrige afsnit. Sektorens opbygning med stærke kompetencer inden for både traditionel fødevarerproduktion, agroindustri og procesteknologi såvel som produktion af ingredienser, enzymer og input til biobaserede produkter giver virksomhederne et stærkt udgangspunkt for at imødekomme den stigende globale efterspørgsel fra såvel virksomheder som forbrugere og medvirke til at skabe vækst og beskæftigelse i Danmark.

Danmark har en lang og stolt tradition for effektiv fødevarerproduktion samt for at producere og afsætte fødevarer af høj kvalitet på de internationale markeder. Det skyldes bl.a. det tætte samarbejde vertikalt i produktionskæden fra jord/hav til bord samt en stærk råvareforsynende primærproduktion. På den baggrund er Danmark blevet en førende producent af såvel fødevarer som løsninger til en ressourceeffektiv fødevarerproduktion. Den stigende globale efterspørgsel efter fødevarer udgør et stort vækstpotentiale for den danske fødevarer sektor. Men i lyset af en stadig stærkere global konkurrence kræver det en særlig indsats at udnytte vækstpotentialet.

En effektiv produktion baseret på høj fødevarer sikkerhed vil også i fremtiden være grundstenen bag fødevarer klyngens konkurrencekraft og den danske fødevarer eksport. Det er vigtigt, at de styrker, der har skabt den stærke danske fødevarer klynge, fastholdes, samtidig med at der skabes rammer for en fortsat udvikling af en bæredygtig og ressourceeffektiv fødevarerproduktion. Konkurrenterne på de globale markeder bliver dygtigere til at håndtere de grundlæggende discipliner for moderne fødevarerproduktion, og danske fødevarer virksomheder må være klar til at opdyrke nye forretningsmodeller og finde veje til at sikre en øget værdiskabelse i produktionen.

Det er vækstteamets ønske, at den danske fødevarer sektor skal være globalt anerkendt for at medvirke til at løse de store globale udfordringer. Danmark skal være en konkurrencedygtig og førende leverandør af sunde, bæredygtige og velsmagende kvalitetsfødevarer til verdens stigende behov. Og Danmark skal eksportere viden og teknologi til en bæredygtig fødevarerproduktion i resten af verden.

Vækstteamet har på den baggrund formuleret en vision for den danske fødevarer sektor.

Med rødder i en stolt fødevarer tradition sælger Danmark sunde, bæredygtige og velsmagende kvalitetsfødevarer og løsninger på fremtidens globale udfordringer.

I forlængelse af ovenstående vision har vækstteamet opstillet en række målsætninger for den danske fødevarer sektor i 2020:

1. Den danske fødevarer sektor er et stærkt væksterhverv, hvis position blandt verdens absolut stærkeste fødevarer klynger er fastholdt.
2. Eksporten af fødevarer og fødevarer relateret teknologi er øget med 30-50 mia. kr.
3. Der er skabt arbejdspladser inden for hele den agroindustrielle værdikæde, samtidig med at forretningsgrundlaget er bredt ud til nye vækstområder. Der skønnes at være potentiale for 10.000 måske helt op til 25.000⁶ arbejdspladser.
4. Produktiviteten og ressourceeffektiviteten er øget, og konkurrenceevnen i forhold til de globale markeder er fastholdt.

⁶ Beskæftigelseseffekten er skønnet på baggrund af den potentielle eksportstigning i fødevarer sektoren og dækker over arbejdspladser i såvel fødevarer sektoren som i afledte erhverv.

5. Der er skabt rammer for en bæredygtig udvidelse af råvaregrundlaget, og der er sat globale standarder for en bæredygtig fødevarerproduktion.

Visionen og målsætningerne kan ikke realiseres uden en fælles indsats. Visionen forudsætter, at erhvervets ledere har modet til at tænke nyt, og at politikere og myndigheder har viljen til at skabe optimale betingelser for nye initiativer. Det er et bærende princip for vækstteamet gennem alle anbefalingerne, at en stærk og konstruktiv dialog mellem myndigheder og erhverv er en nødvendig forudsætning for at sikre en fortsat udvikling af fødevarersektoren.

Vækstteamets anbefalinger har fokus på tiltag, der kan styrke og udvikle den samlede danske fødevarerklynge, samt skabe vækst og beskæftigelse i Danmark. Vækstteamet har på det grundlag udarbejdet 13 anbefalinger med tilhørende konkrete handlingspunkter. Anbefalingerne er struktureret efter følgende fem overordnede temaer:

- En bæredygtig og ressourceeffektiv fødevarerproduktion i vækst
- Løsningsorienteret regulering og kontrol
- Vækstorienteret fødevarerforskning og -udvikling
- Talent og dynamik i fødevarersektoren
- Fokuseret og strategisk eksportindsats

3. Overblik over vækstteamets anbefalinger

I. En bæredygtig og ressourceeffektiv fødevareproduktion i vækst	
Anbefaling #1	En fælles og dokumenterbar fortælling om bæredygtighed og ressourceeffektivitet skal styrke sammenhængskraften i fødevaresektoren og understøtte virksomhedernes markedsføring internationalt.
Anbefaling #2	En bæredygtig udvidelse af råvaregrundlaget og nye anvendelser af bæredygtig biomasse skal styrke eksport og indtjening.
Anbefaling #3	Øget ressourceeffektivitet skal gøre det muligt at producere mere med mindre.
II. Løsningsorienteret regulering og kontrol	
Anbefaling #4	En miljøregulering, som ikke hæmmer investeringer og den grønne omstilling
Anbefaling #5	Fødevareregulering og -kontrol skal udvikles i dialog med erhvervslivet og ved at inddrage udenlandske erfaringer for at understøtte udvikling og vækst.
III. Vækstorienteret fødevareforskning og -udvikling	
Anbefaling #6	Fødevareforskning og -udvikling skal i højere grad være erhvervsorienteret og løfte fødevaresektoren højere opad i værdikæden.
Anbefaling #7	Internationalt forsknings- og udviklingssamarbejde skal fremme viden, samarbejde og adgang til nye markeder. Dansk deltagelse i Food-KIC'en er afgørende.
Anbefaling #8	Den forskningsbaserede myndighedsbetjening skal være vækstorienteret.
IV. Talent og dynamik i fødevaresektoren	
Anbefaling #9	Fødevaresektorens rekrutteringsgrundlag skal styrkes gennem tiltrækning og uddannelse af fremtidens medarbejdere.
Anbefaling #10	Dynamik, innovation og iværksætterier i fødevareklyngen skal styrkes.
Anbefaling #11	Det danske hjemmemarked skal fremme kvalitet og bæredygtighed.
Anbefaling #12	Finansieringsudfordringen skal håndteres.
V. Fokuseret og strategisk eksportindsats	
Anbefaling #13	En samlet eksportstrategi skal styrke adgang til de vigtigste udenlandske vækstmarkeder.

I. En bæredygtig og ressourceeffektiv fødevareproduktion i vækst

Den stigende globale fødevarerefterspørgsel medfører et stort behov for at øge og effektivisere den globale fødevarereproduktion, uden at miljøbelastningen øges. Den danske fødevarerektor har potentiale til at skabe vækst og beskæftigelse samtidig med, at den bliver mindre miljø- og ressourcebelastende.

Fødevarerektoren skal blive bedre til at udnytte og omsætte sine styrker inden for ressourceeffektiv og bæredygtig fødevarereproduktion til øget eksport og merværdi. Ved at udvikle en fælles fortælling om en bæredygtig og ressourceeffektiv fødevarerektor kan sammenhængskraften i fødevarerektoren styrkes. Fortællingen skal være med til at markedsføre den danske fødevarerektor internationalt og give gennemslagskraft på eksportmarkederne. Det er afgørende for en stærk fortælling, at den er ambitiøs, men forankret i virkeligheden ved at budskaber om ressourceeffektivitet og bæredygtighed kan dokumenteres.

Behovet for en stabil og tilstrækkelig råvareforsyning er en væsentlig strategisk udfordring for verdens fødevarereproducenter, hvilket nødvendiggør et systematisk fokus på en forbedret anvendelse og udnyttelse af råvarerne på globalt plan. Danske fødevarerevirksomheder er afhængige af et dansk råvaregrundlag, og det er vækstteamets vurdering, at en bæredygtig udvidelse af råvaregrundlaget er en forudsætning for fortsat vækst og beskæftigelse i fødevarerektoren. Der skal skabes mest mulig værdi på baggrund af det tilgængelige råvaregrundlag, og der skal derfor være et vedvarende fokus på at øge forædlingen af de danske produkter.

Bioøkonomien⁷ rummer en række nye muligheder for at medvirke til løsningen af den overordnede bæredygtighedsudfordring og for at få et bredere indtjeningsgrundlag i fødevarerektoren. Ligeledes kan bioøkonomien få stor betydning for beskæftigelsen i landdistrikterne både i forbindelse med den primære produktion, men i stigende omfang også i relation til forbehandling af biomasse til industriel produktion, der skal ske på et bæredygtigt grundlag. For Vækstteamet er det således en naturlig forudsætning, at bioøkonomien bygger på anden generations biomasse.

Store udsving i ressource- og råvarepriser betyder, at det er en udfordring for virksomhederne at forudsige deres omkostningsniveau. Det giver yderligere incitament at effektivisere produktionen og reducere spild samt input af værdifulde ressourcer, som fx vand og energi. Danske virksomheder er stærke inden for ressourceeffektiv fødevarereproduktion, og de dygtigste virksomheder øger løbende produktiviteten. Det er vigtigt, at udviklingen fortsætter, og at virksomhederne har gode vilkår i forhold til at opnå yderligere ressourceeffektiviseringer og reduktion af spild gennem hele værdikæden.

⁷ Bioøkonomien omfatter, ifølge EU Kommissionens bioøkonomistrategi, både produktionen af vedvarende biologiske ressourcer og omdannelsen af disse ressourcer og deres affaldsstrømme til produkter med tilført værdi, som fx mad, foder, biobaserede produkter og bioenergi.

Boks 1. Industriel bæredygtighed

"Bæredygtig udvikling er udvikling, der opfylder nutidige generationers behov uden derved at forringe fremtidige generationers mulighed for at opfylde deres behov." (Brundtland Kommissionens rapport, 1987)

"Det er generelt accepteret, at bæredygtig udvikling indebærer, at økonomisk udvikling, social lighed og miljømæssig beskyttelse følges ad." (UN, 2010)

Bæredygtighed har gennem tiden været defineret på forskellig vis og vil til enhver tid være påvirket af de eksisterende værdier og normer i samfundet. Bæredygtighed er derfor ikke en absolut størrelse, men snarere et mål i bevægelse.

Industriel bæredygtighed kan dog gøres operationelt gennem strategiudvikling og ved at opsætte mål for:

- Forbrugersikkerhed
- Økonomisk rentabilitet for alle led i værdikæden
- Sikring af gode arbejdspladser, arbejdstagerrettigheder og sikkerhedsmæssigt forsvarlige arbejdsforhold
- Hensyn til miljø, energi- og ressourceforbrug
- Udvikling og anvendelse af teknologi og løsninger, der understøtter ovennævnte

Anbefaling #1. En fælles og dokumenterbar fortælling om bæredygtighed og ressourceeffektivitet skal styrke sammenhængskraften i fødevarersektoren og understøtte virksomhedernes markedsføring internationalt

Den danske fødevarersektor skal udvikle en fælles fortælling om bæredygtighed og ressourceeffektivitet, der kan styrke sammenhængskraften og samarbejdet i fødevarerklngen, og skabe grundlag for en stærk identitet og øget genkendelighed på eksportmarkederne. Det er således vækstteamets opfattelse, at en fælles fortælling vil styrke danske fødevarer virksomheder i deres markedsføring og forretningsrelation med andre virksomheder, kunder og leverandører i Danmark og i udlandet.

Fortællingen skal udvikles i samarbejde mellem virksomheder og myndigheder og give en fælles forståelse af vækstmulighederne for en fødevarersektor med ambitiøse målsætninger for bæredygtig fødevarerproduktion. Fortællingen skal udvikles på baggrund af de danske styrker inden for bæredygtig og ressourceeffektiv fødevarerproduktion. Den høje danske fødevarer sikkerhed er et stærkt fælles udgangspunkt, men derudover skal Danmark være et foregangsland, når det gælder den fortsatte udvikling inden for ressourceeffektivitet, miljø, sundhed, dyrevelfærd og økologi.

Det er vigtigt, at der er fokus på, at fortællingens budskaber kan dokumenteres, herunder ved brug af frivillige og markedsbaserede internationale certificerings- og dokumentationsprogrammer. Danske fødevarer virksomheder har mange erfaringer med at anvende sådanne dokumentations-systemer. Mange ordninger (fx fødevarer sikkerhed og miljøledelse) er helt basale for danske virksomheder, mens andre kan udnyttes bedre. Det er vækstteamets ambition, at danske virksomheder i stigende grad vil kunne dokumentere, at den danske fødevarer sektor er i en global førerposition inden for ressourceeffektivitet og bæredygtighed og kan omsætte styrkepositionerne til markedsadgang og merværdi.

Det er også vækstteamets anbefaling, at Danmark i de rette internationale fora aktivt anvender sine internationale styrker og erfaringer til at præge de bæredygtighedsstandarder og

certificeringsordninger, der i dag sætter frivillige standarder for handel på det internationale marked. De forskellige danske myndigheder, som arbejder inden for dette felt, skal være bedre til at koordinere dette arbejde. Vækstteamet finder, at det bør sikres, at der er sammenhæng mellem de dokumentationskrav, der stilles til fødevarer virksomheder af danske myndigheder, og de krav, der skal opfyldes i forbindelse med frivillige bæredygtighedsstandarder.

Handlingspunkter

- Der skal udvikles en ambitiøs fortælling om den bæredygtige og ressourceeffektive danske fødevarer sektor for at styrke sektorens sammenhængskraft og markedsføring internationalt. Hertil nedsættes en gruppe på højt niveau med deltagelse fra erhverv og myndigheder til at lede arbejdet.
- Der skal udvikles konkrete værktøjer til at dokumentere og underbygge fortællingen. Det skal ske i samarbejde mellem erhverv og myndigheder.
- Med henblik på at sætte globale standarder skal danske styrker og interesser inden for bæredygtighed og ressourceeffektivitet fremmes i internationale certificeringsordninger og i regi af internationale fora.

Anbefaling #2. En bæredygtig udvidelse af råvaregrundlaget og nye anvendelser af bæredygtig biomasse skal styrke eksport og indtjening

Vækstteamet finder, at en forudsætning for den fremtidige vækst og eksport i fødevarer sektoren er et stærkt dansk råvaregrundlag fra både jord og vand, og dermed at der produceres flere og bedre råvarer. Det er kun muligt, hvis produktion og produktionsværdien af fx mælk eller svin kan øges, uden at det fører til øget påvirkning af miljøet.

Regeringen har nedsat Natur- og Landbrugskommissionen, som bl.a. skal komme med anbefalinger til, hvordan landbrugets strukturelle, økonomiske og miljømæssige udfordringer kan løses. For vækstteamet er det afgørende, at der findes løsninger, som kan medvirke til at øge råvaregrundlaget uden at øge miljøbelastningen.

Foruden en forøgelse af råvaregrundlaget er det også afgørende, at vi får mere værdi ud af det eksisterende råvaregrundlag. Det kan ske ved, at rest- og biprodukter forædles og afsættes som højværdiprodukter (fx ved at valle, der er et restprodukt fra mejerisektoren, anvendes som proteinkilde til produktion af energidrikke), eller ved at de produkter, vi eksporterer, forædles yderligere med henblik på at øge eksportværdien heraf.

Bioøkonomien giver samtidig nye muligheder for at udvide indtjeningsgrundlaget i fødevarer sektoren og kan være en væsentlig faktor i forbindelse med den nødvendige afkobling af fødevarer produktionens miljøbelastning. Affalds- og restprodukter fra landbruget, fx gylle og halm, anvendes til en vis grad allerede i dag til produktion af energi og biogas, men der er fortsat uudnyttet potentiale. På sigt forventes andre affalds- og restprodukter via avancerede bioraffineringsprocesser at kunne anvendes på en måde, hvor der skabes merværdi ved først at udskille de stoffer, der kan bruges til produktion af højværdiprodukter (fx pharma og bio-plastik), mens andre stoffer efterfølgende bruges til konventionelle formål (fx foder, el og varme).

Den mere avancerede bioøkonomi har generelt set endnu ikke haft et bredt markedsgennembrud. Det skyldes, at avancerede bioraffinerings teknologier fortsat er i en udviklingsfase, og at der kun er begrænset efterspørgsel efter bæredygtige, biobaserede slutprodukter. Desuden er udbuddet af anden generations biomasse ofte ikke tilgængeligt for industriel produktion i et prisleje og kvantitet, der gør storskala produktion rentabel.

Vækstteamet vurderer, at der samlet set er store fremtidige muligheder i bioøkonomien for fødevarer sektoren. Vækstteamet finder det afgørende, at udvikling af bioøkonomien i Danmark baseres på bæredygtig anden generations biomasse. Der bør arbejdes for, at der på sigt skabes et stærkere europæisk markedstræk. På kortere sigt skal der arbejdes for markedsmodning af produkter og produktionsteknologier samt for forbedring af ”forsyningskæderne” for bæredygtig biomasse, således at rentabiliteten ved bioraffinering kan forbedres. Udviklingen skal understøttes i regeringens målsætninger og gennem løbende tilpasninger i reguleringen.

Handlingspunkter

- Fødevarer sektorens råvaregrundlag fra både land og vand skal øges på et bæredygtigt grundlag for at skabe basis for vækst og øget eksport. Det skal ske ved i stigende grad at regulere fødevarer sektoren på dens miljøbelastning og ikke på hvor meget der produceres.
- Udnyttelse af potentialet i bioøkonomien skal give fødevarer sektoren nye indtjeningsmuligheder som leverandør af bæredygtig biomasse til energi og industri. Det skal understøttes i regeringens målsætninger og gennem løbende tilpasninger i reguleringen.
- Mulighederne for at udvikle nye indsamlings-, transport-, forbehandlings- og lagringsmetoder for forskellige typer biomasse samt etablering af nye værdikæder og produkter skal understøttes gennem de forskellige EU-fonde og nationale ordninger, såsom Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP).

Anbefaling #3. Øget ressourceeffektivitet skal gøre det muligt at producere mere med mindre

Fødevarer sektoren forbruger relativt meget energi og meget vand i deres produktion. Et stigende pres på verdens energi- og vandressourcer medfører en øget global efterspørgsel efter energi- og vand effektive løsninger til industriel produktion, der kan holde produktionsomkostningerne nede. En fortsat effektivisering af energi- og vandforbruget vil ligeledes medvirke til, at fødevarer virksomhederne kan fastholde konkurrencedygtige priser gennem et lavt ressourceomkostningsniveau. Det er således i fødevarer virksomhedernes interesse at producere så ressourceeffektivt som muligt, hvilket kan fremmes gennem såvel udvikling og anvendelse af ny teknologi samt rådgivning, ændrede metoder og teknikker. For vækstteamet er det væsentligt, at tiltag for øget ressourceeffektivitet hænger sammen kommercielt på såvel kort som langt sigt.

Den danske fødevarer sektor har lang tradition for at effektivisere produktionen og udnytte ressourcerne bedst muligt. Flere danske fødevarer virksomheder har gennem de senere år langt hen ad vejen formået at afkoble en stigende produktion fra miljøbelastningen ved at reducere både vandforbrug, energiforbrug og CO²-udledning, jf. boks 2. For fødevarer virksomheder gælder høje hygiejnekrav i relation til indretning og drift, hvilket kan give udfordringer i forhold til yderligere effektiviseringer. Der er dog stadig områder, hvor det er muligt at forbedre ressourceeffektiviteten.

Der kan således være behov for fx at se på mulighederne for øget genbrug af vand fra industrielle processer, såkaldt sekundavand.

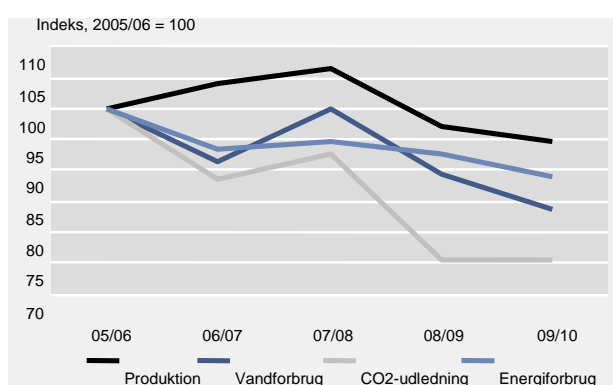
For at forbedre ressourceeffektiviteten i fremtiden handler det i stigende grad også om at skabe så meget værdi som muligt ud af de rest- og spildprodukter, der opstår i forbindelse med fødevarerproduktionen. Der kan være behov for at etablere værdikæder, der muliggør, at rester, spild, affald og sidestrømme anvendes, med fokus på øget værdiskabelse. Det skal ske ved, at fødevarer virksomheder får øget adgang til at "udveksle" rest- og spildprodukter fx ved at forbedre de reguleringsmæssige rammer herfor. Ressourceeffektivitet bør gøres til en dansk prioritet i forbindelse med EU-forhandlinger om bl.a. biproduktforordningen, som regulerer, hvordan rest- og spildprodukter fra fx slagterier og mejerier kan anvendes.

Boks 2. Ressourceeffektivisering hos Danish Crown og Arla

Danish Crown

Danish Crowns samlede produktion faldt med 5 pct. fra 1,71 til 1,63 mio. ton fra 2005/06 til 2009/10, men miljøbelastningen faldt mere. Energiforbruget faldt med 11 pct., og CO₂-udledningen med 24 pct. som følge af effektiviseringer og varmegenindvinding. Vandforbruget faldt med 16 pct. som følge af effektiviseringer og fokus på genanvendelse af procesvand i produktionsprocesserne.

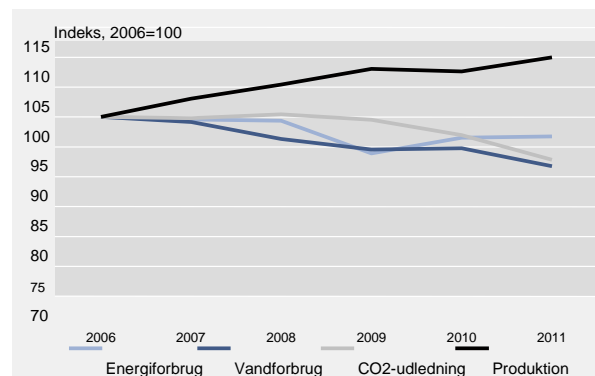
Udviklingen i Danish Crowns produktion og miljøbelastning

Arla

Arlas samlede produktion i Danmark steg med 10 pct. fra 1,23 til 1,36 mio. ton fra 2006 til 2011, samtidig med at miljøbelastningen faldt. Vandforbruget faldt med 8 pct. bl.a. ved genanvendelse af procesvand og optimering af rengøring. Energiforbruget faldt med 3 pct. ved genindvinding af varme fra køleanlæg, investering i nye energieffektive anlæg m.m. CO₂-udledningen faldt med 7 pct. ved forbedringer af produktion, emballage og transport.

Udviklingen i Arlas produktion og miljøbelastning

Kilde: Input fra Landbrug & Fødevarer i samarbejde med Arla og Danish Crown.

Med ikrafttrædelsen af IE-direktivet⁸, som fastlægger rammen for miljøgodkendelse af de største og mest miljøbelastende virksomheder og husdyrbrug, bliver EU-Kommissionens BAT-konklusioner⁹ bindende for alle EU's medlemsstater og dermed også for den danske fødevarer sektor. BAT-konklusionerne foreskriver ikke bestemte teknologier, men fokuserer på opnåelige emissionsniveauer. Vækstteamet anbefaler derfor, at det fra dansk side prioriteres at arbejde for, at de europæiske standarder afspejler danske produktionsprocesser og styrkepositioner inden for ressourceeffektiv produktion. Det vil styrke danske virksomheders konkurrenceevne. Påvirkningen af det europæiske arbejde skal ske i tæt dialog mellem myndigheder og virksomheder.

⁸ Direktivet om industrielle emissioner, som trådte i kraft januar 2013.

⁹ Mindstekrav til virksomhedernes anvendelse af bedst tilgængelig teknik (BAT - Best Available Techniques).

Vækstteamet bakker derfor op om de nyligt etablerede partnerskaber, der netop skal styrke samarbejdet mellem virksomheder, teknologileverandører og myndigheder med henblik på at fremme og beskrive ressourcebesparende teknologier, teknikker og metoder til de europæiske BAT-konklusioner. Partnerskabet om ”Vand i industrien” er af særlig interesse for fødevarerektoren.

Det er ligeledes vigtigt, at fødevarerektoren fortsat har fokus på en effektiv udnyttelse af råvarerne, og at den nedbringer spild gennem hele værdikæden. I Danmark opstår madspild hovedsageligt i husholdningerne, men der er også et betydeligt spild i detailhandlen og storkøkkener. Forbrugernes efterspørgsel efter kvalitet, friskhed, holdbarhed, indpakning og mængdeindkøb spiller dog en afgørende rolle i forhold til spild af fødevarer gennem hele værdikæden. Der er derfor nødvendigt, at de danske forbrugere engageres og inddrages i arbejdet med at mindske madspildet. Det vil være nødvendigt også at fokusere på, hvilke forretningsmuligheder, der er for producenter og detailhandlen, som vil medføre mindre madspild, fx nye holdbarhedsfremmende løsninger inden for opbevaring, distribution, emballering af fødevarer mv.

Handlingspunkter

- Fødevarerektorens ressourceeffektivitet skal styrkes ved at skabe gode muligheder for yderligere reduktioner af fødevarerens vand- og energiforbrug samt øget genanvendelse af restprodukter og sidestrømme. Det kan fx ske ved øget anvendelse af sekundavand, og ved at ressourceeffektivitet gøres til en dansk prioritet i europæiske forhandlinger om bl.a. biproduktsforordningen.
- Danske interesser skal prioriteres ved udarbejdelsen af EU's BAT-konklusioner, så de afspejler og dermed fremmer danske fødevarerens styrker inden for ressourceeffektiv produktion.
- Der skal iværksættes initiativer, som kan reducere madspild, og skabe udviklingsmuligheder for fødevarerproducenter, fx ved at fremme markedsmodningen af smarte holdbarhedsfremmende emballageløsninger.

II. Løsningsorienteret regulering og kontrol

Fødevarerektoren i Danmark er kendetegnet ved et tæt samspil mellem virksomheder og myndigheder. En intelligent og ansvarlig miljø- og fødevareregulering og -kontrol er afgørende for fødevarerens produktionsbetingelser og eksport. Omvendt er uhensigtsmæssig og overdreven brug af regulering, kontrol og afgifter hæmmende for udviklingen i fødevarerektoren og pålægger fødevarerens virksomheder byrder, der skader deres muligheder for at konkurrere på eksportmarkederne.

For vækstteamet er det vigtigt, at holde fast i, at vores bæredygtige og ressourceeffektive fødevarerproduktion bygger på et højt niveau for miljøbeskyttelse. Nye produktionsanlæg og processer er næsten altid mere ressourceeffektive og miljøvenlige end gamle. Derfor fremmer investeringer i produktionen den grønne omstilling. Det er dog samtidig vækstteamets oplevelse, at den eksisterende miljøregulering er en barriere for udvikling og vækst inden for fødevarerens klynge. Miljøreguleringen opfattes af virksomhederne som usmidig og detailorienteret, hvilket underbygges af MindLab's casestudie hos fire fødevarerens virksomheder. For vækstteamet er det afgørende, at miljøregulering udformes og administreres som emissionsbaseret regulering, hvor virksomhederne har metodefrihed til at opfylde mål og dermed større frihedsgrader i forhold til, hvordan de indretter en given produktion. Det giver incitament til innovation og udvikling, og det fremmer vækstpotentialet og beskæftigelsen.

"Vi har tre fabrikker, der godkendes forskelligt både af kommune og Miljøstyrelsen – og med forskellige processer.

En kommune skal ligge inde med kompetencer inden for alle fag – de kunne med fordel lægge kompetencerne ét sted, sådan at de kunne rekruttere kompetencen i forhold til, hvad der er brug for."

Martin Søvsø, Miljøansvarlig,
Tican til MindLab, 2013.

Det er ligeledes afgørende for vækstteamet, at vi holder fast i den stærke tradition for høj fødevarerens sikkerhed, et effektivt veterinærberedskab og et højt niveau for miljøbeskyttelse, så danske virksomheder kan høste fordelene ved at kunne dokumentere, at danske fødevarer er af høj kvalitet og bæredygtigt produceret. Danske fødevarerens producenter og myndigheder skal fortsat være omstillingsparate og kunne reagere hurtigt, når vigtige eksportmarkeder pludselig stiller nye krav til fødevarerens sikkerhed eller begynder at efterspørge produkter af særlig kvalitet, fx sundere eller mere bæredygtigt producerede fødevarer.

Boks 3. Fødevarerens virksomheders oplevelser af miljø- og fødevarerens regulering

MindLab har interviewet fire fødevarerens virksomheder om deres oplevelse af mødet med miljø- og fødevarerens reguleringen. De fire cases peger på en række områder, hvor reguleringen er en udfordring for vækst. Udfordringerne er ikke en følge af lovgivningen i sig selv, men i højere grad en følge af den måde reglerne administreres på. Nedenfor er de fire hovedkonklusioner listet:

Manglende fokus på effekter

- Miljøreguleringen har fokus på de interne processer frem for effekterne på miljøet.
- Fødevarerens kontrollen fokuserer mere på proces end på formålet med regulering.

Usikkerhed

- Miljøansøgningsprocessen er uigennemskuelig - både ift. sagsbehandlingstiden og oplysningskrav – og administrationen af miljøreglerne er uensartet.
- Fødevarerens lovgivningen skaber usikkerhed for de små virksomheder – fordi det er uklart, hvad der skal til for at leve op til kravene.

Manglende fleksibilitet

- Fødevarerlovgivningen stiller forskellige krav, alt efter om der produceres til detail eller til engros – uanset virksomhedens størrelse, og om det kompromitterer fødevarer sikkerheden eller ej.

Manglende kompetencer

- Myndigheder mangler indsigt i, hvordan det er at drive en virksomhed. Myndighederne skal tage større hensyn til virksomhedernes planlægning og processer – uden at der slækkes på fødevarer- eller miljø sikkerheden.
- Til tider mangler myndighederne indsigt og de nødvendige faglige kompetencer. Der er dog også dygtige sagsbehandlere/tilsynsførende, der er med til at udvikle særligt de mindre virksomheder.

Kilde: MindLab, 2013

Myndigheder og erhvervet har ikke altid fokus på de større fælles udfordringer og opnår derfor heller ikke tilstrækkeligt udbytte af et samarbejde om at finde fælles løsninger. For vækstteamet er det afgørende at videreudvikle dialogen mellem erhverv og myndigheder for at sikre en løsningsorienteret regulering, effektiv kontrol, gode rammevilkår og løsning af pludseligt opståede kriser på eksportmarkederne. Det skal være et bærende princip for regulering og kontrol inden for såvel miljøområdet som fødevarerområdet. Mange virksomheder oplever, at myndighederne mangler viden om og forståelse for erhvervets udfordringer, fx betydningen på bundlinjen af en halvårlig forsinkelse af en miljøgodkendelse eller et pludseligt stop for produktionen i en fødevarer virksomhed pga. administrative krav.

Anbefaling #4. En miljøregulering, som ikke hæmmer investeringer og den grønne omstilling

Fødevarer virksomheders investeringer i produktionsapparatet betyder som regel, at der indføres nye, ressourceeffektive og mere miljøvenlige teknologier og processer. Investeringerne medvirker til en mere miljørigtig produktion samtidig med, at det understøtter vækst og beskæftigelse. Der er derfor en tæt sammenhæng mellem investeringer og en mere miljørigtig produktion. Vækstteamet lægger derfor afgørende vægt på, at miljøregulering og administrationen tilrettelægges, så det ikke hæmmer virksomhedernes investeringer og den grønne omstilling.

For at fremme fødevarer virksomhedernes investeringer skal dialogen og samarbejdet øges mellem myndigheder og erhverv i forbindelse med miljø sager. Det kan bl.a. sikres ved, at der ved større innovative projekter skabes et ”projektrum” for sagsbehandlingen med deltagelse af erhverv og myndigheder. Det vil medvirke til at fremskynde større projekter og investeringer til gavn for den grønne omstilling, vækst og beskæftigelse. I projektrummet deltager de relevante myndighedspersoner og virksomhedsrepræsentanter for på den måde gennem hyppige møder og tæt kontakt at sikre den nødvendige dialog og fremdrift i projektet.

Mange fødevarer virksomheder er omfattet af miljøgodkendelsespligt. Det vil sige, at de skal søge om og indhente tilladelse før opstart af virksomheden, eller hvis virksomheden i væsentligt omfang ændres. Fødevarer virksomheder oplever i dag lange sagsbehandlingstider på bl.a. miljøgodkendelser. Det er en væsentlig hindring for hurtig omstilling, vækst og beskæftigelse, da virksomhedernes udviklingsplaner og investeringer reelt sættes i stå i sagsbehandlingsperioden. I dag foreligger der ikke opgørelser over sagsbehandlingstider i miljøgodkendelsessager, men det er vækstteamets erfaring, at sagerne tager lang tid at behandle. Ligesom krav til detaljeringsniveauet og omfang af oplysninger, der skal leveres ved godkendelser, er uklare og medvirker til at forlænge sagsbehandlingstiden.

Der er eksempler på, at andre lande, som er underlagt de samme EU-regler, har taget tiltag med henblik på at gøre sagsbehandlingen kortere, jf. boks 4.

Boks 4. Administration af miljøregler i EU

En gennemgang af regler og praksis for miljøgodkendelser af fødevarer virksomheder i fem lande; Nederlandene, Tyskland, Sverige, England/Wales og Danmark viser, at der er forskel på, hvordan reglerne administreres i de forskellige EU-lande. Eksempelvis gælder:

- I England, Tyskland og Nederlandene er der indført loft over myndighedernes sagsbehandlingstider.
- I Nederlandene medfører overskridelse af den maksimalt tilladte sagsbehandlingstid en de facto miljøgodkendelse af den ansøgende virksomhed.
- I Nederlandene er myndighederne forpligtiget til internt at koordinere sagsbehandlingen af 25 separate tilladelser, fx byggetilladelse og miljøgodkendelser, og give én samlet tilladelse til virksomheden.

Kilde: Benchmark af fødevarer virksomheders miljøgodkendelse, DAMVAD, 2013

Vækstteamet anbefaler, at der indføres gensidigt forpligtende tids- og handleplaner samt evt. loft over sagsbehandlingstider. Målet er hurtigere sagsbehandlingstider. Tids- og handleplanerne skal indeholde såvel en tidsplan som en oversigt over oplysninger, som myndighederne skal bruge for at behandle sagen. Det skal medvirke til at gøre myndighedernes dokumentationskrav til virksomhederne mere tydelige. En mere dialogbaseret sagsbehandling vil medvirke til at skabe bedre forståelse mellem myndigheden og virksomheden, ligesom det vil lette såvel myndighedens som virksomhedens arbejde og fremme omstilling og vækst. Tids- og handleplanerne er et naturligt element i samarbejdet i de ovennævnte projektrum.

I dag indeholder miljøgodkendelser ofte vilkår om både emissionsgrænser og produktionslofter. Produktionslofter virker ufleksible og fjerner virksomhedernes incitament til at investere i miljøteknologiske løsninger. For at sikre bedre rammer for vækst og innovation skal reguleringen derfor baseres på og administreres efter den konkrete effekt over for omverdenen frem for vilkår om både emissionsgrænser og produktionslofter. Anvendelse af rummelige miljøgodkendelser¹⁰ skal medvirke til at skabe den nødvendige fleksibilitet for virksomheden til at udvikle produktionen inden for de miljømæssige fastsatte rammer.

Den nuværende miljøregulering bygger oven på regler og principper fra den første miljøbeskyttelseslov fra 1974. Det betyder, at miljøreguleringen i dag fremstår som et meget kompliceret lovkompleks med brede hjemler, manglende transparens og heraf følgende usikkerhed for såvel virksomheder som myndigheder. Værkstteamet anbefaler derfor, at der med udgangspunkt i områder med særlige udfordringer og uklarheder foretages et kvalitetstjek af miljølovgivningen med henblik på, at miljøbeskyttelsesreglerne forenkles og efterfølgende kan administreres mere effektivt.

Vækstteamet ønsker, at reguleringen og administrationen flyttes fra metodekontrol til resultatkontrol, da det vil gavne både vækst og beskæftigelse. Vækstteamet anbefaler derfor, at rummelige miljøgodkendelser gøres til en integreret del af en godkendelsessag, og at ufleksible produktionslofter afskaffes i miljøgodkendelser.

Fødevarer virksomheder omfattet af miljøgodkendelsespligten er som regel også omfattet af reglerne om VVM¹¹, og herudover er der ofte en byggesag, spildevandssag mv. De mange forskellige godkendelser og myndighedsinstanser er ressource- og tidskrævende for virksomhederne. Det skal derfor sikres, at alle aspekter af en sag behandles samtidigt, så en virksomhed får behandlet en

¹⁰ Miljøbeskyttelseslovens § 36 giver mulighed for at indføre rummelige miljøgodkendelser, hvis virksomheden kan forudsige og beskrive sine fremtidige behov og miljøpåvirkning, når der søges om miljøgodkendelse.

¹¹ Vurdering af Virkninger på Miljøet.

ansøgning om miljøgodkendelse samtidig med fx en byggesag. På den måde undgås to sagsbehandlingsforløb i forlængelse af hinanden. Vækstteamet anbefaler, at der indføres krav om samtidighed i sagsbehandlingen, når denne indeholder flere godkendelsesprocesser.

For at sikre de nødvendige faglige kompetencer og indsigt samt volumen og kritisk masse i sagsbehandlingen er det vækstteamets opfattelse, at der er behov for en revision af myndighedsstrukturen i miljøsager, fx ved at se på muligheden for at indføre tværkommunale samarbejder omkring miljøsagerne. Ligesom der er behov for en indsats over for myndighederne med henblik på at være mere servicemindedede i deres administration og kontrol.

Handlingspunkter

- Der skal skabes en bedre dialog og samarbejdskultur mellem myndigheder og erhverv omkring innovative investeringer i ny grøn teknologi. Fx gennem brug af ”projektrum” ved større innovative projekter.
- Nye produktionsanlæg er næsten altid mere ressourceeffektive og miljøvenlige end gamle, og derfor skal sagsbehandlingen af miljøgodkendelser være hurtigere. Som et første skridt skal der indføres gensidigt forpligtende tids- og handleplaner. Dernæst bør sagsbehandlingstiderne løbende opgøres, og det bedste ville være, at der var et loft over sagsbehandlingstiderne som i andre lande, uden at man derved behøver slække på miljøkravene.
- Ved meddelelse af miljøgodkendelser skal myndighederne sætte emissionskrav til virksomhederne frem for at sætte krav til interne processer og ufleksible produktionslofter. Rummelige miljøgodkendelser skal være et resultat af enhver godkendelsessag. Ligesom samtidighed i sagsbehandlingen skal sikres, når en sag indeholder flere godkendelsesprocesser.
- Der skal foretages et kvalitetstjek af miljølovgivningen med henblik på at miljøbeskyttelsesreglerne forenkles og administreres mere effektivt.
- Myndighedsstrukturen i miljøsager skal revurderes med henblik på at højne kvaliteten og ensartetheden i sagsbehandlingen, fx ved øget brug af tværkommunale samarbejder.

Anbefaling #5. Fødevareregulering og -kontrol skal udvikles i dialog med erhvervslivet og ved at inddrage udenlandske erfaringer for at understøtte udvikling og vækst

Det er vækstteamets opfattelse, at fødevareregulering og -kontrol for mange virksomheder opleves som ufleksibel og kan være en barriere for vækst. Særligt for små og mellemstore virksomheder kan regelmængden opleves som en betydelig byrde, der bremser iværksætter og vækstmuligheder. Samtidig er det høje danske niveau for fødevarerikkerhed og dyresundhed en forudsætning for succes på eksportmarkederne.

Fødevarerstyrelsens kontrolpersonale har unikke kompetencer i forhold til den komplicerede lovgivning på fødevarerområdet. Vækstteamet ønsker, at denne viden kommer virksomhederne til gavn. Kontrolpersonalet skal i højere grad vejlede særligt små og mellemstore virksomheder og iværksættere i stedet for kun at kontrollere. Her skal kontrollen udvikle sig i en mere kundeorienteret retning.

Vækstteamet ser positivt på de senere års udvikling i retning af en mere risikobaseret fødevarekontrol. Denne udvikling skal fastholdes og videreudvikles, og lave kontrolomkostninger skal konstant være i fokus. Virksomhedernes kvalitetssikring og egenkontrol bør bruges mere aktivt i den offentlige kontrol, ligesom kontrolresultater hos virksomheder, der bliver kontrolleret via en 3. parts certificering, fx ISO22000, skal samtænkes mere med den offentlige kontrol.

Fødevarelovgivning og -kontrol må ikke stille virksomheder i Danmark ringere end virksomheder i de EU-lande, vi normalt sammenligner os med. Derfor ønsker vækstteamet, at myndighederne udnytter eventuelle fortolkningsrum i EU-reglerne, og kun i meget begrænset omfang laver danske særregler. Samtidig skal danske myndigheder i EU og internationale fora arbejde for at fjerne eller forenkle uhensigtsmæssig regulering, der giver anledning til administrative byrder. Det kan bl.a. ske ved yderligere inddragelse af interessenter forud for forhandling af regulering på EU-plan med henblik på at arbejde for mere outputorienteret regulering i stedet for stram detailregulering.

Endelig skal myndighederne i højere grad hjælpe med at udnytte vækstpotentialet ved ændringer i den internationale efterspørgsel, fx kan myndighederne hjælpe erhvervet med at imødekomme en stigende efterspørgsel af sunde fødevarer ved at understøtte erhvervets anvendelse af ernærings- og sundhedsanprisninger, jf. EU's nye anprisningsregler.

Handlingspunkter

- Der skal gennemføres et væksttjek af væsentlig dansk fødevareregulering og -kontrol i form af en gennemgang samt international benchmarking. Dette skal ske ved inddragelse af erhvervet.
- Der skal være en tættere dialog mellem erhverv og myndigheder. Det gælder lige fra forhandlinger om ny regulering på EU-niveau til dialog med virksomhederne om, hvordan de kan udnytte vækstpotentialet i fødevarereguleringen, fx mulighederne for at anvende veldokumenterede sundhedsanprisninger af fødevarer
- I de tilfælde, hvor Danmark går reguleringsmæssigt foran, som det er sket på fx salmonella, vækstfremmere, transfedtsyre og nitrit, skal lovgivningen have indføjet en revisionsklausul, der sikrer, at reglerne med jævne mellemrum tages op til fornyet behandling.
- Fødevarekontrollen skal fortsat udvikles i retning af risikobaseret kontrol, og kontrolomkostningerne skal holdes på et lavt niveau. Resultaterne fra 3. parts certificeringer af fødevarer virksomheder skal i højere grad inddrages i den offentlige kontrol.

III. Vækstorienteret fødevareforskning og -udvikling

Skal Danmark opretholde en konkurrencedygtig fødevareklynge, er der et stadigt stigende behov for en mere vidensdrevet produktion. Udgangspunktet er godt. De danske forskningsmiljøer inden for fødevareområdet har i dag et højt internationalt niveau¹², og den danske patentaktivitet på fødevareområdet er høj sammenlignet med de øvrige OECD-lande¹³. Men det er vækstteamets opfattelse, at der er behov for en mere vækstorienteret tilgang til fødevareforskning og -udvikling, samt for en endnu højere grad af både nationalt og internationalt samarbejde.

De offentlige investeringer i fødevareforskning udgør ca. 7 pct. af de samlede offentlige investeringer til forskning og udvikling. Fødevareerhvervets investeringer i forskning og udvikling udgør omkring 5 pct. af den private sektors investeringer i forskning og udvikling¹⁴. Relativt set er andelen dermed mindre end sektorens andel af den samlede danske vareeksport, som er på ca. 24 pct., og andelen af den samlede private beskæftigelse, som udgør ca. 9 pct. Det er vækstteamets vurdering, at det samlede finansieringsniveau har nået et minimum, hvis fødevaresektoren skal kunne opretholde sin nuværende position.

Det offentlige støtter forskning, udvikling, demonstration og markedsmodning inden for fødevareområdet via basisbevillinger til universiteterne, via midler til myndighedsbetjening og via en række konkurrenceudsatte midler rettet mod forskning og erhvervsliv. I 2012 blev der via de konkurrenceudsatte midler i alt bevilget ca. 600 mio. kr. inden for fødevareområdet, og der blev anvendt et tilsvarende beløb til forskningsbaseret myndighedsbetjening. I 2013 er beløbet til de konkurrenceudsatte midler til fødevareforskning faldet med ca. 100 mio. kr., men der er bevilliget 60 mio. kr. til forskning i økologiske produktionssystemer og 30 mio. kr. til udvikling og demonstration. Det er vækstteamets opfattelse, at finansieringen af forskning, udvikling, demonstration og markedsmodning på fødevareområdet skal sikres langsigtede og stabile rammer på tværs af finansieringskilderne.

Der skal samtidig være mere fokus på at omsætte de offentlige forskningsinvesteringer til vækst og beskæftigelse i de danske fødevarevirksomheder. I de hidtidige prioriteringer har der været fokus på at opbygge viden på universiteterne. Fremover skal der i højere grad prioriteres bevillinger til anvendelsesorienteret forskning, udvikling, demonstration og markedsmodning, som tager udgangspunkt i brugernes behov og efterspørgsel. Fødevareerhvervet har også en interesse i forskning og udvikling i forhold til områder som sundhed og energi, herunder bioenergi. Ligeledes skal der være øget fokus på at løfte fødevaresektoren opad i værdikæden og styrke virksomhedernes produktivitet og værdiskabelse.

Et aktivt internationalt forskningssamarbejde er også en væsentlig forudsætning for at bevare og udvikle de danske styrkepositioner i fødevaresektoren. Danske forskningsinstitutioner har hidtil med succes hjemtaget EU-forskningsmidler, hvilket de skal fortsætte med. Det er samtidig afgørende, at også private danske virksomheder får udbytte af de internationale forsknings- og innovationsprogrammer, fx gennem deltagelse i en kommende Food-KIC på fødevareområdet. Forskning i økologisk fødevareproduktion er en anden væsentlig prioritet, hvilket bl.a. har resulteret i, at der er etableret et økologisk forskningscenter, International Centre for Research In Organic Food Systems (ICROFS), i Danmark.

¹² Styrelsen for Forskning og Innovation: Kortlægning af dansk fødevareforskning, 2010. Data er fra 2008.

¹³ Hvad angår antallet af indleverede patentsøgninger og udstedte patenter, lå Danmark i 2008 på en tredjeplads i OECD i forhold til befolkningsstørrelse.

¹⁴ Styrelsen for Forskning og Innovation: Kortlægning af dansk fødevareforskning, 2010. Data er fra 2008.

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening udgør en væsentlig del af de offentlige midler til fødevarerforskning. For vækstteamet er det væsentligt, at midlerne anvendes på en måde, der giver gode muligheder for vækst og udvikling for fødevarerektoren, samtidig med at vidensgrundlaget i forhold til et effektivt myndighedsberedskab fortsat sikres.

Anbefaling #6. Fødevarerforskning og -udvikling skal i højere grad være erhvervsorienteret og løfte fødevarerektoren højere opad i værdikæden

For at danske fødevareraktomheder skal klare sig i den globale konkurrence, skal de være med helt fremme i udviklingen af nye produkter, processer og teknologier, der styrker den bæredygtige og ressourceeffektive produktion. Det giver virksomhederne en mulighed for at være på forkant inden for nye potentielle vækstområder.

Universiteternes og GTS-institutternes store viden skal i højere grad omsættes til vækst og beskæftigelse i de danske fødevareraktomheder. Vækstteamet finder derfor, at fremtidige bevillinger bør prioriteres til anvendelsesorienterede aktiviteter, der tager udgangspunkt i brugernes behov og efterspørgsel.

I prioriteringen af offentlige midler skal der være fokus på ressourceeffektiv og bæredygtig produktion i hele værdikæden fra ”jord til bord”. Samtidig er der behov for en ”bord til jord” tilgang for at imødekomme den voksende globale middelklasses efterspørgsel efter sunde og sikre kvalitetsfødevarer.

I den danske fødevarerektor er der et tæt samspil mellem på den ene side de, der producerer og forarbejder fødevarer, og på den anden side producenter af teknologi og udstyr. Det giver mulighed for et samlet fokus på ressourceeffektiv og bæredygtig produktion i hele værdikæden, fx ved også at inddrage områder som sundhed, klima og energi, herunder bioenergi. For fortsat at gøre det attraktivt for virksomhederne at forske, udvikle og producere i Danmark finder vækstteamet, at der skal iværksættes en styrket forsknings- og udviklingsindsats inden for fødevarer og bioressourcer med fokus på produktions- og proces teknologi i fødevarerektoren. Prioriteringen bør inspireres af det tidligere FØTEK-program og skal medvirke til at sikre en fortsat høj kvalitetsstandard samt yderligere at effektivisere produktionen.

Et godt udgangspunkt for at videreudvikle samarbejdet mellem erhverv, universiteter og GTS-institutterne er den nye platform for forskning, innovation og problemløsning på fødevarerområdet, inSPIRe, som er en del den samlede SPIR-platform (Strategic Platform for Research and Innovation).

Fødevareraktomhedens styrker i hele værdikæden giver mulighed for at etablere og udbygge offentlig-private partnerskaber om samfundsudfordringer, hvor Danmark har en særlig forudsætning for at skabe innovative løsninger på kort og mellemlang sigt gennem radikal innovation, værdiskabelse og synergi. Regeringen har, som en del af innovationsstrategien, igangsat en dialogproces (INNO+) med henblik på udarbejdelse af et prioriteringsgrundlag for den fremtidige innovationsindsats. Deltagerne i partnerskaberne kan være virksomheder, organisationer, universiteter og andre uddannelsesinstitutioner samt offentlige myndigheder. Der skal være fokus på at udnytte de deltagende parters forskellige kompetencer til et bedre samlet output.

Partnerskaberne skal opstille klare målsætninger. Det kan fx være om udvikling af nye kølesystemer, forarbejdning af biomasse til nye materialer, produkter med øgede sundhedsfremmende kvaliteter eller biologisk nedbrydelige materialer. Det er vækstteamets vurdering, at den offentlige

(med)finansiering vil være et incitament for erhvervet til at igangsætte mere risikobetonede udviklingsaktiviteter med et stort kommercielt potentiale.

Vækstteamet finder desuden, at samarbejdet mellem universiteterne og erhvervslivet kan styrkes gennem en øget ledelsesmæssig forankring via universiteternes udviklingskontrakter. Universiteternes udviklingskontrakter for 2012-2014 har et overordnet mål om øget innovationskapacitet. Vækstteamet anbefaler derfor, at universiteterne i deres udviklingskontrakter fastsætter konkrete mål for øget samarbejde med erhvervet.

Handlingspunkter

- De offentlige forsknings- og udviklingsmidler på fødevarerområdet skal i højere grad prioriteres til aktiviteter, som tager udgangspunkt i brugernes behov, og har erhvervsrelevans samt på områder, der løfter fødevarersektoren højere op i værdikæden.
- Der skal igangsættes en væsentlig indsats med fokus på produktions- og proces teknologi i fødevarersektoren for at styrke virksomhedernes værdiskabelse og ressourceeffektivitet.
- Der tages initiativ til et offentlig-privat partnerskab inden for fødevarersektoren for at skabe de bedste vilkår for radikal innovation, fx inden for udvikling af nye kølesystemer, forarbejdning af biomasse til nye materialer, produkter med øgede sundhedsfremmende kvaliteter og bæredygtige emballageløsninger.
- Universiteterne skal i deres udviklingskontrakter fastsætte konkrete mål for øget erhvervssamarbejde.

Anbefaling #7. Internationalt forsknings- og udviklingssamarbejde skal fremme viden, samarbejde og adgang til nye markeder. Dansk deltagelse i Food-KIC'en er afgørende

Et stærkt internationalt forsknings- og innovationssamarbejde er væsentligt for at sikre, at danske forskere og virksomheder har adgang til den nyeste internationale viden. Vækstteamet finder derfor generelt, at indsatsen for internationalt forsknings-samarbejde skal styrkes.

EU-Kommissionen har præsenteret et ambitiøst oplæg til det kommende rammeprogram for forskning og udvikling (Horizon2020), hvor der på nuværende tidspunkt forventes afsat ca. 70 mia. euro i perioden 2014-2020. Som et af de væsentligste initiativer i rammeprogrammet forventes det, at der i 2014 udbydes et KIC med fokus på fødevarerområdet (Knowledge & Innovation Community). Et KIC er et stærkt integreret offentligt-privat partnerskab, som har fokus på fælles aktiviteter inden for forskning, innovation, uddannelse og entreprenørskab. I KIC bringes hele videntrekanten (forskning, innovation og uddannelse) i spil og med industrien som en helt central aktør. Der arbejdes i øjeblikket fra dansk side på at etablere et konsortium med bl.a. Frankrig, Holland, Sverige, Italien, Storbritannien og Tyskland, som kan byde på opgaven, når det forventede udbud kommer.

Danmark har forudsætningerne for at spille en central rolle i et kommende Food-KIC. Det er vækstteamets opfattelse, at en sådan deltagelse vil have afgørende betydning for den danske fødevarersektors fortsatte globale udvikling. Det ville være til stor skade for den danske fødevarerklænges synlighed og gennemslagskraft på både de europæiske og internationale markeder, hvis Danmark ikke deltager i en central rolle i Food-KIC'en.

Regeringen og erhvervslivet skal derfor arbejde målrettet på, at der udbydes et Food-KIC, samt at der kommer dansk deltagelse heri, både i løbende forhandlinger i Råds- og Kommissionsregi og i drøftelserne i de relevante europæiske erhvervssamarbejder. Endvidere har universiteterne og de godkendte teknologiske serviceinstitutter (GTS) en væsentlig opgave i forhold til at støtte forberedelsen af dansk deltagelse.

Overordnet set finder Vækstteamet det væsentligt, at der er et stærkt dansk engagement i EU's instrumenter inden for fødevarerområdet, som fremmer forskningssamarbejde på tværs af medlemsstaterne (fx ERA-net og Joint Programming Initiatives), som kan give danske fødevarerforskningsmiljøer et udbytte, som overstiger investeringerne. Tilsvarende kan virksomheder, myndigheder, videnpartnere og organisationer gå sammen om påvirkning af og deltagelse i det nye European Innovation Partnership (EIP) "Agricultural Sustainability and Productivity". EIP'en skal bestå af en række fokusgrupper, der arbejder med innovationsprojekter tæt på markedet støttet primært af landdistriktsmidlerne, men også med kobling til Horizon 2020. Vækstteamet vurderer, at en proaktiv dansk indsats her kan medvirke til dels en bredere og styrket dialog og samspil mellem erhvervet, forskere og myndighederne og dels til gearing og synergi i forhold til bevillingerne til strategisk fødevarerforskning og -innovation, GUDP og til forskningsbaseret myndighedsbetjening.

Forskningssamarbejde med nye vækstlande er ligeledes vigtigt, bl.a. fordi sådanne forskningsalliancer på sigt kan gøde jorden for virksomhedssamarbejde og afsætning af danske produkter. I den forbindelse spiller ministerier og råds bilaterale samarbejde en vigtig rolle, som med fordel kan udbygges som grundlag for et styrket erhvervssamarbejde. Endvidere er der etableret et dansk universitetscenter i Kina (Sino Danish Center). Sådanne indsatser bør videreudvikles.

Handlingspunkter

- Danske myndigheder og erhvervsliv skal arbejde for, at der udbydes et Food-KIC, samt at Danmark deltager i det vindende konsortium. Der skal afsættes midler til national medfinansiering af den danske deltagelse.
- Dansk deltagelse i europæiske forsknings- og innovationsaktiviteter inden for Horizon 2020 og internationale forskningssamarbejder med nye vækstlande skal prioriteres gennem finansiering og aktiv deltagelse fra universiteter, virksomheder og organisationer.
- Danske virksomheder, videnpartnere, myndigheder og organisationer skal koordinere en indsats i forberedelse af og deltagelse i European Innovation Partnership om "Agricultural Sustainability and Productivity".

Anbefaling #8. Den forskningsbaserede myndighedsbetjening skal være vækstorienteret

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening inden for fødevarerområdet har til formål at sikre, at der kan opretholdes et stærkt myndighedsberedskab til gavn for fødevarersektoren og -eksporten, og at reguleringen af virksomhederne baseres på den bedst tilgængelige viden. Det gælder fx fødevarerikkerhedsområdet, hvor det veterinære beredskab er afgørende for den danske svineeksport, og myndighedsbetjeningen på miljøområdet, som er afgørende for, at reguleringen baseres på den bedste viden.

Den forskningsbaserede myndighedsbetjening på fødevarerområdet udgør knap 600 mio. kr., og for vækstteamet er det derfor væsentligt, at midlerne anvendes på en måde, der giver gode muligheder

for vækst og udvikling for fødevarerektoren, samtidig med at videngrundlaget i forhold til et effektivt myndighedsberedskab fortsat sikres.

Erhvervet har behov for at være i tæt dialog om den forskningsbaserede myndighedsbetjening. I 2011 og 2012 sendte Fødevareministeriet ministeriets aftaler om forskningsbaseret myndighedsbetjening med Aarhus Universitet og Danmarks Tekniske Universitet i høring hos relevante interessenter. Det er vækstteamets vurdering, at der er behov for at se myndighedsbetjeningen i et vækstperspektiv, og at forpligtede universiteterne til at omsætte ny viden finansieret fra aftalerne til erhvervet. Vækstteamet anbefaler derfor, at alle relevante interessenter skal inddrages tættere i forbindelse med den årlige udmøntning af aftalerne. Her skal balancen mellem brede samfundsmæssige udfordringer og mere direkte erhvervs- og markedsrettede udfordringer vurderes.

I forbindelse med udmøntningen af aftalerne i 2013 er prioriteringen af faglige forskningstemaer tydeliggjort. Det er vækstteamets vurdering, at der fremadrettet skal ske en styrkelse og synliggørelse af denne indsats. Det vil også øge mulighederne for at skabe synergi mellem den forskningsbaserede myndighedsbetjening og øvrige forskningsbevillinger med relevans for fødevarerektoren.

Fødevareministeriets to aftaler forpligter universiteterne til at oprette advisory boards med erhvervsdeltagelse. Det er fora, hvor universitetet, erhvervet og myndigheden har mulighed for at drøfte samarbejdet og forskningsprioriteringerne. Det er vækstteamets vurdering, at universiteterne i højere grad skal styrke og prioritere denne indsats såvel på fagligt som strategisk niveau.

Handlingspunkter

- Ved udmøntningen af aftalerne om forskningsbaseret myndighedsbetjening skal relevante interessenter inddrages tættere i processen. Aftalerne skal indeholde mål for erhvervsamarbejde, og resultaterne af samarbejdet skal synliggøres og kommunikeres.
- Universiteterne skal i højere grad styrke og prioritere indsatsen i de oprettede advisory boards med erhvervsdeltagelse på såvel fagligt som strategisk niveau.

IV. Talent og dynamik i fødevaresektoren

Den danske fødevareklynge er kendetegnet ved en stor sammenhængskraft mellem primærproduktion, forarbejdning og forskning. Sammenhængskraften danner grundlaget for en konkurrencedygtig, eksportorienteret fødevareproduktion og giver et solidt udgangspunkt for fremtiden. For at frigøre fødevareklyngens potentialer og matche den globale efterspørgsel er der behov for en stor talentmasse, en fortsat styrkelse af samarbejdet i fødevareklyngen, og for flere nye virksomheder med nye idéer, produkter og processer samt for øget adgang til kapital.

Danske virksomheder har behov for at kunne rekruttere medarbejdere med de rette kompetencer. Fødevaresektoren skal kunne tiltrække talenter, og fødevareuddannelserne skal styrkes. Vækstteamet mener, at det er en stor og fælles udfordring for myndigheder, uddannelsessteder og virksomheder at gøre det attraktivt for unge mennesker at vælge en fremtidig karriere i fødevaresektoren. Udvikling af klyngen kræver medarbejdere med internationalt udsyn og kompetencer inden for iværksætterier og innovation.

Der skal skabes de rette forudsætninger for fornyelse og dynamik i klyngen. Der starter færre nye virksomheder inden for fødevaresektoren end i andre sektorer¹⁵. Og det er kun få af de nye virksomheder, der kommer ind i solide vækstforløb. Derfor finder vækstteamet, at det er væsentligt at arbejde for, at der starter flere nye virksomheder, som kan skabe innovation, arbejdspladser og eksport på fødevareområdet.

Vækstteamet anbefaler, at fødevareområdets styrker og kompetencer i højere grad koordineres og fokuseres omkring 1-2 kraftcentre. Danmark skal i fremtiden have en endnu stærkere fødevareklynge med stor sammenhængskraft, talentmasse og dynamik drevet af disse kraftcentre. En større og bedre integration med en fælles vision vil give et stærkt udgangspunkt for videreudvikling af sektoren. Kraftcentrene skal virke samlende på tværs af alle niveauer i værdikæden og øge samarbejdet med offentlige videninstitutioner, rådgivervirksomheder mv. Kraftcentrene skal fungere som grobund for iværksætterier, dynamik og innovation – sådan som det fx sker i Agro Business Park og Agro Food Park. For at styrke kraftcentrene skal det fremover så vidt muligt prioriteres at fokusere nye initiativer her.

Boks 4. Vilkår for iværksættere i fødevarebranchen

NIRAS har afdækket muligheder og hindringer for vækstiværksættere på fødevareområdet dels gennem interview med en række aktører dels gennem en erhvervsantropologisk undersøgelse af ti iværksættere.

Grønne iværksættere – men for få

- Flere af de succesfulde iværksættere, som findes inden for produktion af økologiske, sunde eller på andre måder bæredygtige produkter, udnytter aktuelle trends i markedet som lokalproduceret, autenticitet og miljøbevidsthed.
- Generelt er der dog for få iværksættersucceser på fødevareområdet.
- Blandt de adspurgte er der iværksættere, der i højere grad oplever de store fødevareproducenter og detailhandlen som en barriere snarere end en partner for vækst.

Detailhandlen, bureaukrati og manglende samarbejde i klyngen bremser iværksætteri

- Detailledet er præget af få store kæder. Ifølge iværksætterne betyder det, at muligheden for markedsadgang ofte beror på tilfældigheder og held.
- Den stærke danske regulering giver iværksætterne en værdifuld blåstempling særligt på eksportmarkederne, men det medfølgende bureaukrati er samtidig en hæmsko for iværksætterne.

¹⁵ Egne beregninger på Danmarks Statistiks Iværksætterdatabase.

- I andre brancher findes succesfulde synergiforhold mellem små og store virksomheder samt mellem producenter og aftagere, men fødevareriværksætterne har svært ved at finde partnere, der kan hjælpe med finansiering, markedsadgang og forretningsudvikling blandt de etablerede spillere i klyngen.

Kilde: NIRAS (2013)

Innovation og iværksætteri kan også styrkes ved at udvikle det danske hjemmemarked, så det fungerer som et testlaboratorium, hvor virksomhederne kan lancere nye, innovative og bæredygtige produkter til danskerne. Et stærkt og kvalitetsbevidst hjemmemarked skal fungere som afsæt for efterfølgende eksport til udlandet. Som det er i dag, påpeger både iværksættere og store virksomheder i fødevarerektoren, at det kan være meget svært at lancere nyudviklede højværdiprodukter på markedet. Vækstteamet vurderer derfor, at fødevarerklyngen vil have stor fordel af et styrket hjemmemarked gennem et øget samarbejde mellem produktionsvirksomhederne og distributions- og afsætningsleddene i Danmark.

Endelig er øget finansiering en væsentlig forudsætning for den fortsatte udvikling af sektoren. Bankernes stramme kreditpolitik gør det vanskeligt for nye, små og mellemstore virksomheder at investere og udvikle sig. Der bliver desuden investeret langt mindre fra udenlandsk side i den danske fødevarerektor i forhold til de danske fødevareriværksætteres investeringer i udlandet. Vækstteamet finder det væsentligt, at der findes løsninger på at forbedre virksomhedernes kapitalbehov, herunder løsninger, der vil tiltrække flere udenlandske investeringer til Danmark.

Anbefaling #9. Fødevarerektorens rekrutteringsgrundlag skal styrkes gennem tiltrækning og uddannelse af fremtidens medarbejdere

Det er en stor udfordring at skabe et stærkt rekrutteringsgrundlag, hvor den danske fødevarerektor kan tiltrække nye talenter og har adgang til velkvalificerede medarbejdere på alle niveauer. Uddannelsesindsatsen vurderes derfor at være væsentlig i forhold til at fastholde fødevarerområdet som en dansk styrkeposition og har derfor stor betydning for virksomhedernes muligheder for fremtidig vækst. En højnet prestige ved at arbejde i fødevarerektoren samt fødevareruddannelser af høj kvalitet og med erhvervsfokus kan tiltrække dygtige elever.

Vækstteamet finder, at der er behov for færre, men bedre profilerede fødevareruddannelser i Danmark. Det er en opgave, som erhvervet, uddannelsesinstitutioner og myndigheder skal løfte i fællesskab. Der findes i dag minimum 28 forskellige uddannelser med endnu flere specialiseringsmuligheder, der primært er rettet mod fødevarerområdet. Uddannelserne spænder bredt og består af erhvervsuddannelser (fx bagere, detailslagtere og ernæringsassistenter), korte og mellemlange videregående uddannelser (fx procesteknologer og professionsbachelor) og lange videregående universitetsuddannelser (fx fødevarervidenskab og fødevareteknologi)¹⁶. Vækstteamet anbefaler, at der skal sikres en konsolidering af fødevareruddannelserne for at bidrage til at sikre kvaliteten af undervisningen og i sidste ende rekrutteringsgrundlaget.

Vækstteamet mener, at der er et stort koordineringsbehov, både horisontalt mellem uddannelsesinstitutionerne og vertikalt i uddannelseskæden. Den eksisterende incitamentsstruktur bidrager til, at universiteterne udvikler nye, overlappende fødevareruddannelser, og at de derfor slås om de samme potentielle studerende. Den manglende koordination og ufleksible struktur vertikalt i uddannelseskæden gør det unødigt vanskeligt for studerende at læse videre og opnå meritoverførsel.

¹⁶ Madkulturens opgørelse, 2012.

Fødevareresektoren beskæftiger en høj andel faglært og ufaglært arbejdskraft, som i stigende omfang har brug for yderligere kompetencer på grund af den teknologiske udvikling, herunder den stigende automatisering og fokus på kvalitet, hygiejne og sikkerhed. Vækstteamet opfordrer derfor uddannelsesinstitutioner, faglige organisationer og virksomheder til at styrke dialogen om efteruddannelse af virksomhedernes medarbejdere.

Uddannelserne skal afspejle de behov, der stilles til de færdiguddannede, og derfor er erhvervsrelevansen i uddannelsen afgørende. Fødevareresektoren skal have fokus på dels at nedbringe omkostninger ved at effektivisere produktionen gennem fortsat procesoptimering og dels at skabe mere produktudvikling og innovation. Begge elementer kræver faglige kompetencer på et forholdsvist højt eller specialiseret niveau. Vækstteamet mener derfor, at internationalisering, resourceffektivitet, bæredygtighed og innovation er emner, der skal være på ”skoleskemaet” igennem hele uddannelsessystemet og i alle fødevareuddannelser for at leve op til de behov, som erhvervslivet har.

Vækstteamet støtter samtidig generelt op om øget naturfaglighed i undervisningen, idet kompetent naturfaglig undervisning igennem hele uddannelsessystemet er en forudsætning for et tilfredsstillende rekrutteringsgrundlag for fødevareklyngen.

Handlingspunkter

- Unge skal gøres mere interesserede i fødevareområdet, derfor skal prestigen i de fødevarefaglige uddannelser højnes. Erhvervet, uddannelsesinstitutioner og myndigheder skal samarbejde om at styrke rekrutteringsgrundlaget understøttet af ”fortællingen” om den danske fødevareklynge.
- Der skal skabes færre og bedre profilerede fødevareuddannelser. Koordineringen og samarbejdet skal styrkes mellem fødevareuddannelsesstederne for at gøre det lettere for studerende fra fx erhvervsuddannelse at læse videre og opnå meritoverførsler.
- Erhvervsinddragelsen på de videregående uddannelserne skal fortsat styrkes, så erhvervet løbende inddrages i eksempelvis praktik- og iværksætterforløb.

Anbefaling #10. Dynamik, innovation og iværksætter i fødevareklyngen skal styrkes

For at fremme samarbejde og koordination i fødevareklyngen mener vækstteamet, at fødevareområdets styrker og kompetencer i højere grad skal fokuseres og samles omkring 1-2 kraftcentre. Det vil sikre kritisk masse af viden, uddannelser, investorer, virksomheder mv. og virke befordrende for relationerne til investorer og venturekapitalmiljøer. Der eksisterer allerede et stærkt fødevarekraftcenter i Østjylland, og det er vækstteamets opfattelse, at der er potentiale for endnu et kraftcenter fx i Hovedstadsområdet.

Der er i Danmark et relativt stort udbud af events, netværksordninger og andre tilbud rettet mod fødevarevirksomheder – både i offentligt og privat regi. Intentionerne bag de enkelte initiativer kan være gode nok, men for virksomhederne kan det være vanskeligt at prioritere blandt dem, og de oplever, at der ikke altid er den ønskede effekt af initiativerne. Vækstteamet anbefaler, derfor, at der gennemføres et serviceeftersyn af de offentlige tilbud med henblik på at sikre at tilbuddene har reel effekt på beskæftigelse og eksport.

Boks 5. Lokale, regionale og nationale initiativer på fødevareområdet

Der eksisterer mange initiativer på fødevareområdet på forskellige planer. På lokalt og regionalt plan organiseres og finansieres initiativerne på forskellig vis med EU-midler, statslige, regionale og kommunale midler samt af private midler. Det sker fx i regi af lokale aktionsgrupper (LAG), som arbejder for udvikling af fødevareområdet i samspil med lokalsamfundet, i regi af de regionale vækstfora, hvoraf flere har initiativer målrettet de regionale styrker på fødevareområdet eller gennem tilskudsordninger som Netværksordningen under landdistriktsprogrammet.

Herudover foregår en række offentlige og private initiativer i kommuner, brancheorganisationer, lokale turistforeninger mv.

På nationalt plan eksisterer ligeledes en række offentlige og private initiativer på fødevareområdet, som arbejder for at samle aktører med henblik på at skabe vækst, innovation og dynamik i fødevareklyngen. Det drejer sig fx om Madkulturen, FOOD, inSPIRE, Foodbest og FoodNetwork.

Vækstteamet finder, at der bør ske en fokusering af de mange initiativer inden for fødevareområdet, som er helt eller delvist offentligt finansieret. Dette gælder fx for Madkulturen, som har til formål at højne interessen for og kvaliteten af fødevarer i Danmark ved at gøre bedre fødevarer, sunde måltider og gode smagsoplevelser tilgængelige for alle og for FOOD, som har til formål at styrke kendskabet til danske fødevarer gennem international markedsføring med henblik på at styrke turismen og den danske eksport.

Der starter færre nye virksomheder inden for fødevaresektoren end i andre sektorer. Og det er kun få af de nye virksomheder, der kommer ind i solide vækstforløb¹⁷. Derfor finder vækstteamet, at det er væsentligt at arbejde for, at der starter flere nye virksomheder, som kan skabe innovation, arbejdspladser og eksport på fødevareområdet. I den forbindelse peger vækstteamet på, at erfaringerne fra succesfulde projekter, som fx initiativet ”Økologisk Fødevarerådgivning” under Økologisk Landsforening, bruges fremadrettet og udvides til andre områder end økologi. Initiativet har skabt udvikling og innovation inden for økologiske produkter, idet virksomhederne har fået hjælp til professionalisering af forretningsmodeller, udvikling af nye produkter og emballage, afsætning og distribution samt eksport af professionelle rådgivere.

Der er mange regler på fødevareområdet, hvilket kan udgøre en barriere for etablering af nye fødevarevirksomheder. Nystartede virksomheder har ikke den samme kapacitet til at sætte sig ind i lovgivningen, udfylde formularer mv. som større virksomheder. Vækstteamet anbefaler derfor, at fødevaremyndighederne bidrager til at gøre opstarts- og vækstfasen for nye fødevarevirksomheder lettere, fx i forbindelse med første kontrolbesøg.

Boks 6. Østjylland – et fødevarekraftcenter

Over en årrække er der i Østjylland skabt et fødevarekraftcenter med en række stærke aktører:

Agro Business Park, som er en forskerpark med fokus på iværksætteri og innovation inden for jordbrug, fødevarer, bioenergi og miljøteknologi. Parken kan tilbyde faciliteter, netværk og vejledning. Til parken er knyttet Agro Business Innovation A/S, som er et selvstændigt, privat kapitalsselskab, der har midler til risikovillige investeringer i virksomheders tidlige fase. Agro Food Park, som er en virksomhedspark for landbrugs- og fødevarevirksomheder. I forbindelse med parken ligger GTS-instituttet AgroTech, en afdeling af Landbrug og Fødevarer og andre interesseorganisationer. Derudover er der en række afdelinger under Aarhus Universitet, fx Jordbrugsvidenskabelige Fakultet og MAPP Centret. Endelig er Økologisk Landsforening og en afdeling af Teknologisk Institut også placeret i området.

¹⁷ Egne beregninger på Danmarks Statistiks Iværksætterdatabase.

Handlingspunkter

- Fødevarerområdets styrker og kompetencer skal fokuseres omkring 1-2 kraftcentre med henblik på at sikre kritisk masse. Der skal foretages et serviceeftersyn af offentlige indsatser rettet mod fødevarer virksomheder, herunder særligt events og netværksinitiativer. Koordinationen mellem indsatser i regi af Madkulturen og FOOD skal styrkes eventuelt ved en sammenlægning i en fælles organisation.
- Den offentlige indsats skal understøtte, at flere iværksættere og mindre virksomheder kommer ind i solide vækstforløb, bl.a. ved at de får tilbudt rådgivning. Ligeledes skal fødevarer myndighederne understøtte vækst i nye og mindre virksomheder ved øget vejledning i forbindelse med kontrolbesøg.
- I de kommende programmer for EU's fonde skal der prioriteres midler til at understøtte innovation og iværksætteri, fx via rådgivning til fødevarer virksomheder om produktudvikling, markedsføring og eksport. Økologisk Landsforenings rådgivningsordning skal videreføres og erfaringerne anvendes fremadrettet til andre områder end økologi.

Anbefaling #11. Det danske hjemmemarked skal fremme kvalitet og bæredygtighed

Hjemmemarkedet spiller en vigtig rolle for dynamikken i den danske fødevarer klynge. Vækstlaget af fødevarer producenter har brug for et kritisk og kvalitetsbevidst hjemmemarked, der efterspørger innovative og bæredygtige produkter. På den måde vil et velfungerende hjemmemarked tjene som et testlaboratorium for fødevarer sektoren, hvor de kan udvikle, afprøve og afsætte de produkter, som på sigt kan blive Danmarks næste eksportsucceser.

For mange virksomheder i vækstlaget er det dog en stor udfordring at finde et marked for deres nye produkter. De danske forbrugere bruger relativt få penge på mad, og selvom mange peger på vigtigheden af ressourceeffektivitet, miljø, dyrevelfærd og lokalt producerede fødevarer, spiller bæredygtighedshensyn endnu kun en begrænset rolle for flertallets indkøbsvaner. Hvis det danske hjemmemarked skal medvirke til at fremme kvalitet og bæredygtighed er det væsentligt, at der sker en udvikling, hvor forbrugerne i højere grad efterspørger kvalitetsprodukter og ønsker at betale en merpris herfor. Det kræver naturligvis også, at forbrugerne har adgang til at købe produkterne, hvor de handler.

Langt hovedparten af det danske fødevarer salg sker i supermarkederne. Detailhandlens krav til leveringssikkerhed, emballage og kvalitet er imidlertid en udfordring for mange nye og mindre fødevarer virksomheder. Udfordringen kan bl.a. imødegås gennem øget professionalisering af virksomhederne og bedre samarbejde mellem forbrugere, detailed og producenter, fx omkring de danske fødevarer kraftcentre

Økologien er et godt eksempel på, at det danske marked kan drive en udvikling af nye, bæredygtige og sunde produkter frem til også at blive en succes på eksportmarkederne. Økologien er en oplagt rugekasse for vækstiværksættere, som med Ø-mærket let kan få en identitet og dermed adgang til et betydeligt højværdimarked. Det er vækstteamets ønske, at det økologiske hjemmemarked skal videreudvikles for på sigt at løfte flere økologiske iværksættere ud på eksportmarkederne.

De offentlige institutioner har et stort indkøb af fødevarer, men for nye virksomheder udgør omfattende indkøbsaftaler, udbudsregler og pressede budgetter en væsentlig barriere. Her skal det være lettere og mere attraktivt for offentlige institutioner at indkøbe danske kvalitetsfødevarer. Andre salgskanaler som madmarkeder, torvehaller, e-handel mv. kan være lettere at komme ind på, men de har ikke i dag et omfang, som for alvor kan fungere som et springbræt for afsætning i detailled eller på eksportmarkederne.

Det er afgørende for den fremtidige vækst, at danske virksomheder opnår højst mulig værdi af de danske råvarer, bl.a. gennem forædling og udvikling af nye højværdiprodukter. Derfor finder vækstteamet det afgørende, at forædling og produktudvikling understøttes i hele fødevareværdikæden. Men produktudvikling kan ikke stå alene. For eksempel er det først efter en aktiv indsats for at få økologien på hylderne at en stor del af de danske forbrugere i dag er villige til at betale en merpris for økologiske produkter, og antallet af nye økologiske produkter på markedet er steget markant. Tilsvarende har partnerskaber som Nøglehullet og Fuldkornspartnerskabet været med til at fremme udbuddet af og efterspørgslen efter sunde kvalitetsfødevarer.

Vækstteamet ser potentiale i at fortsætte denne udvikling – og ser gerne, at tilsvarende samarbejder mellem myndigheder, producenter og detailhandel etableres i fremtiden for at få endnu flere højværdiprodukter ud på det danske marked.

Vækstteamet bakker op om de eksisterende indsatser fra fx Madkulturen for at højne interessen for fødevarer, for fødevaresektoren og generelt ”maddanne” de kommende generationer af forbrugere. Men langsigtede indsatser kan ikke stå alene. Der er brug for yderligere initiativer for at styrke det danske marked for fødevarer. Myndigheder, producenter og detailhandel bør alle have en interesse i kvalitetsbevidste forbrugere, der har adgang til et bredt vareudbud at vælge fra på hylderne. Det er det bedst tænkelige udgangspunkt for en fælles indsats for at øge tilgængeligheden af bæredygtige kvalitetsprodukter.

Handlingspunkter

- Regeringen skal fortsat understøtte udvikling af økologiske fødevarer og sikre videreudvikling af Økologisk Handlingsplan 2020, bl.a. med fokus på at få flere virksomheder videre ud på eksportmarkederne. Regeringen opfordres ligeledes til at fremme innovative fødevareløsninger, økologiske og bæredygtigt producerede fødevarer i den kommende regeringsstrategi for offentlige indkøb.
- Forædling, produktudvikling, afsætning og markedsføring af nye kvalitetsfødevarer, bæredygtige fødevarer mv. skal understøttes i hele fødevareværdikæden. Det kan fx ske ved at Landdistriktsprogrammets nuværende økologiindsats bredes ud samt gennem Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP).
- I forbindelse med den kommende reform af folkeskolen bør det overvejes, hvordan skolemad, skolehaver samt viden om fødevarer generelt kan integreres i skoledagen for at øge elevernes sundhed og trivsel, deres viden om og interesse for mad og deres lyst til på sigt at søge arbejde i fødevaresektoren.

Anbefaling # 12. Finansieringsudfordringen skal håndteres

Ligesom på andre erhvervsområder oplever mange fødevarer virksomheder, at det er svært at skaffe finansiering i disse år. Det gælder særligt for små og mellemstore virksomheder. Og måske i endnu højere grad for innovative virksomheder, der går på tværs af de traditionelle strukturer, og for eksempel både har egen landbrugsproduktion og forarbejdning eller turisttilbud. Virksomhederne rammes af, at en række banker i disse år søger at nedbringe deres eksponering over for landbrug.

Det er en væsentlig forudsætning for sektorens fremtidige udviklingsmuligheder, at der kan tiltrækkes ny kapital, herunder gennem tiltrækning af udenlandske investeringer. Det er nødvendigt for at kunne finansiere investeringer i vækst og udvikling i såvel små som store virksomheder.

Vækstteamet finder, at der skal ske en styrket dialog med finanssektoren om de særlige produktions- og markedsforhold, der er for innovativ landbrugs- og fødevarerproduktion. Det bør også undersøges, om der kan iværksættes initiativer, som giver bedre adgang til risikovillige investeringer i fødevarer virksomheders tidlige fase.

Generelt forventes det, at flere danske virksomheder i de kommende år vil ønske at sprede deres låntagning på flere låneformer og -markeder, herunder for de større virksomheders vedkommende via udstedelse af erhvervsobligationer. Også de store fødevarerproducenter må forventes at kunne anvende erhvervsobligationsmarkedet som en alternativ kilde til finansiering. Et eksempel herpå er Danish Crown, der som den første danske virksomhed i starten af 2013 har udstedt en obligationsserie på 750 mio. kr. på Nasdaq OMX' nye danske handelsplads for erhvervsobligationer. Vækstteamet finder det væsentligt, at markedet for erhvervsobligationer styrkes med henblik på at sikre denne nye finansieringskilde. Et velfungerende erhvervsobligationsmarked vil desuden medvirke til, at pengeinstitutterne får større kapacitet til almindelige udlån til virksomheder.

I tillæg hertil bakker vækstteamet op om bestræbelserne på at styrke erhvervsobligationsmarkedet, så det bliver lettere for også andre end store virksomheder, at anvende erhvervsobligationer som finansieringskilde. Det skal ske på en måde, der er markedsbaseret og ikke indebærer statsstøtte.

Endelig ligger de institutionelle investorer inde med betydelige investeringsmidler, som de er tilbageholdende overfor at investere i fødevarer sektoren. Det kan skyldes en række faktorer, fx at virksomhederne generelt er små eller lovgivningsmæssige rammer. Det skal derfor sikres, at de lovgivningsmæssige rammer, fx landbrugslovens krav til ejerstrukturer, ikke står i vejen for tiltrækning af kapital i landbruget fra både indenlandske og udenlandske investorer, eksempelvis pensionsinstitutter.

Handlingspunkter

- Der er behov for at understøtte små og mellemstore virksomheders adgang til kapital med henblik på styrket vækst og udvikling i fødevarer sektoren. Det skal blandt andet ske gennem en styrket dialog med finanssektoren om de særlige produktions- og markedsforhold, der er inden for landbrugs- og fødevarer sektoren.
- Markedet for erhvervsobligationer for store virksomheder skal udvikles. Samtidig skal det bestræbes, at det bliver lettere for også andre end store virksomheder, at anvende erhvervsobligationer som finansieringskilde. Det skal ske på en måde, der er markedsbaseret og ikke indebærer statsstøtte.

- For at muliggøre en fortsat ekspansion i fødevarersektoren, herunder af råvaregrundlaget, skal landbrugslovens krav til ejerstrukturer fjernes med henblik på tiltrækning af kapital og investeringer.

V. Fokuseret og strategisk eksportindsats

I mange år har fødevareklyngen ernæret sig ved eksport til nærmarkederne i Europa, men i fremtiden skal nye eksporteventyr findes på et af de store nye vækstmarkeder. Mere end 60 pct. af den globale, økonomiske vækst forventes de kommende fem år at være centreret omkring ti vækstmarkeder, og det er derfor afgørende med en fokuseret eksportindsats.¹⁸ Vækstteamet ønsker at fremhæve de nye vækstmarkeder i Asien, Afrika og Mellemøsten, hvor markedsadgang og -andele i fremtiden vil blive værdifulde.

Eksport af danske fødevarer mv. er afhængig af en konkurrencedygtig produktion, et højt fødevaresikkerhedsniveau, veldokumenteret kontrol og sporbarhed samt en effektiv markedsføringsindsats. Fødevareeksporten og dens udviklingsmuligheder adskiller sig i flere henseender fra handel med andre varer. Det skyldes, at sektoren spiller en central rolle i forhold til mange landes politiske målsætninger om fødevaresikkerhed, forsyningssikkerhed, beskyttelse af primære erhverv og beskæftigelse i sårbare landområder, fastholdelse af nationale kvalitetsbegreber, mv. Markedsadgang til lande uden for EU, og ikke mindst til de nye vækstmarkeder, kan derfor være en udfordring.

I dag indebærer samarbejdet mellem erhvervet og relevante myndigheder, at konkrete tekniske handelsproblemer og -kriser kan håndteres effektivt og hurtigt. De tekniske forhold omkring handel med fødevarer kræver fagligt dygtige myndigheder, for, at fødevareklyngen kan udnytte eksportpotentialet. For vækstteamet er det vigtigt, at der fortsat arbejdes på at afvikle handelsbarrierer, samtidig med at der på den korte bane skal ske en strategisk og fokuseret eksportindsats på de vigtigste vækstmarkeder. Virksomhederne i den danske fødevareklynge skal have de bedste forudsætninger for at øge eksporten af fødevarer, ingredienser, produktionsteknologi samt serviceydelser til omstillingsprocesserne på vækstmarkederne.

Anbefaling # 13. En samlet eksportstrategi skal styrke adgang til de vigtigste udenlandske vækstmarkeder

Det er vækstteamets opfattelse, at eksportindsatsen kan styrkes gennem en øget koordination mellem erhvervet og relevante myndigheder. Det skal udmøntes i en samlet eksportstrategi inden for fødevarerområdet. Det fælles afsæt er den samlende fortælling om den bæredygtige og ressourceeffektive danske fødevaresektor og det faktum, at de danske myndigheders engagement i fødevaresektoren skaber en troværdighed og tryghed om danske produkter, der er helt afgørende i eksportsammenhæng. Danske virksomheder har styrker på tværs af hele værdikæden fra primærsektoren til forarbejdningsvirksomheder og producenter af ingredienser, teknologi og udstyr, hvilket skal udnyttes på de internationale markeder. Dette skal vejes sammen med de lokale udfordringer og muligheder på de vigtigste vækstmarkeder. Strategien skal sikre, at der sker en løbende og mere fokuseret koordination, hvor markedsanalyser, målsætninger og prioriteringer udvikles.

Markedsføring af danske fødevarerprodukter, knowhow og procesudstyr bør tage afsæt i hele værdikæden i fødevareklyngen. Markedsføringen kan ske på eksportmarkederne og ved at tiltrække relevante internationale ”events” til Danmark. Der er gode erfaringer med, at offentlige og private aktører sammen går målrettet efter at tiltrække udenlandske nøgleaktører med det formål at eksponere danske styrkepositioner for et internationalt segment. Den nuværende

¹⁸ Udregninger foretaget af Udenrigsministeriet på baggrund af vækstsikringsrapport fra Economist Intelligence Unit.

markedsføringsindsats på ”det grønne område” varetages i regi af de offentlig-private markedsføringskonsortier ”State of Green” og ”FOOD”. State of Green har siden 2008 markedsført Danmark som grøn nation og er nu etableret som nationalt brand, der kan benyttes af alle, der har en interesse for det bæredygtige Danmark i deres markedsføring. FOOD har til formål at markedsføre danske fødevarer internationalt med styrket turisme og eksport som følge. Der er dermed skabt et godt fundament for at koordinere offentlige og private markedsføringstiltag på fødevarerområdet.

På eksportmarkederne kan fortællingen om den bæredygtige og ressourceeffektive danske fødevarerproduktion udgøre rammen for kollektive eksportfremstød, hvor de store danske fødevarervirksomheder kan trække de mindre med og agere døråbnere på eksportmarkederne. Et andet element er en markedsføringsindsats også med fokus på den danske fødevarerkluynges bæredygtige og ressourceeffektive produktion, hvor der naturligt trækkes på mulighederne for EU-medfinansiering til informationskampagner og salgsmuligheder.

En god forståelse for de internationale forbrugertrends og behovene på de enkelte vækstmarkeder i dag og i fremtiden er afgørende for danske virksomheders muligheder for at opnå markedsadgang og -andele. Importlandets myndigheder, inspektionssystemer mv. stiller ofte store krav til disse myndigheders indsigt i og tillid til det danske fødevarer sikkerhedssystem. Det er vækstteamets vurdering, at tilstedeværelsen af fødevarerfaglig ekspertise på de danske ambassader er afgørende for at skabe markedsadgang i sådanne tilfælde. Dette stiller krav til kompetencerne hos myndighederne både ude og hjemme, men også til en styrkelse af udenrigstjenestens indsats vedr. eksport af fødevarer. Vækstteamet opfordrer derfor til et løbende og fleksibelt samarbejde mellem erhverv, den kontrollerende og certificerende myndighed samt fagligt kompetente udstationerede medarbejdere på ambassaderne på de vigtigste vækstmarkeder, hvor der er behov for en særlig indsats. En kombination af den viden og de ressourcer, der ligger i fødevarerhvervet og hos myndighederne, kan på den måde styrke udgangspunktet for et eksportorienteret samarbejde med vækstmarkederne.

Handlingspunkter

- Der skal inden for fødevarerområdet udarbejdes en eksportstrategi. Strategien skal sikre en fokuseret eksportindsats, øget samarbejde mellem myndigheder og erhverv samt skabe bedre adgang til stærke fødevarerfaglige kompetencer på de fremtidige vækstmarkeder, eksempelvis i Asien, Afrika og Mellemøsten. EU's eksportfremmeordning på fødevarerområdet, som potentielt kan øge afsætning i tredjelande af bæredygtige og ressourceeffektive produkter, skal inddrages i strategien.
- Eksportindsatsen skal indeholde et afsætningsfremmende samarbejde mellem små og mellemstore virksomheder og de større virksomheder med eksporterfaring og markedsnetværk.
- Deltagelse i toneangivende fødevarerudstillinger og andre markedsførings- og eksportorienterede ”events”, særligt rettet mod de nye vækstmarkeder, skal prioriteres for at øge opmærksomheden omkring dansk bæredygtig og ressourceeffektiv fødevarerproduktion..

Vækstteam for fødevarer

Vækstteamet består af:

- Peder Tuborgh, CEO, Arla Foods
- Hanne Risgaard, ejer, Skærtøft Mølle A/S
- Hans Elbek Pedersen, Senior Vice President, DuPont
- Jørn Jespersen, formand, Natur- og Landbrugskommissionen
- Mikael Thinghuus, CEO, Royal Greenland A/S
- Morten Petersen, tidl. koncerndirektør - Indkøb, Dansk Supermarked A/S
- Peter Olesen, direktør, ActiFoods, samt formand for Det Strategiske Forskningsråd
- Randi Kok, daglig leder, Friland A/S
- Jette Petersen, afdelingschef, Fødevareministeriet
- Jens Lundsgaard, erhvervsdirektør, Erhvervs- og Vækstministeriet

Vækstteamet er blevet sekretariatsbetjent af Erhvervs- og Vækstministeriet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser samt Miljøministeriet.